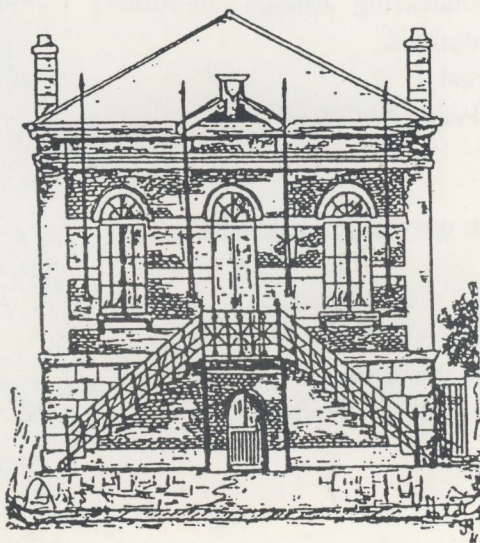

van wirskante

orgaan van heemkundering 'amalia van solms', baarle-herzog-nassau

jaargang 21, nr. 1
1 maart 2006

Heemkundekring 'Amalia van Solms' houdt zich actief bezig met het erfgoed van onze gemeenten. Doel daarvan is:

- onze kennis ervan te vergroten
- het waardevolle te behouden en te beschermen
- de verzamelde gegevens beschikbaar te stellen

De kring verzamelt hiertoe informatie over velerlei onderwerpen uit het heden en verleden van Baarle, Castelé, Ulicoten en Zondereigen.

Heemkundekring 'Amalia van Solms'
Het Heemhuis
Kerkstraat 4
2387 Baarle-Hertog (B)

Internet: www.amaliavansolms.org

Bankrelaties:

- Rabobank Baarle-Nassau e.o. rekening: 10.38.94.969
- KBC Baarle-Hertog rekening: 733-3023880-32

Overname van artikelen of gedeelten ervan is slechts toegestaan mits bronvermelding.

van wirskaante

Driemaandelijks tijdschrift
Heemkundekring 'Amalia van Solms'
Baarle-Hertog-Nassau

Redactie: Dré Moors, Piet van der Flaes, Antoon van Tuijl,
Herman Janssen en Peter Tuytelaars.

21de jaargang nr. 1

1 maart 2006

INHOUD

Voorwoord	A. Jacobs	2
Aon de praot mee (24)	A. Moors	4
Den Oorlog Verklaard (5)	H. Janssen	21
Met een knipoog en een glimlach	R. Willekens -Janssen	42
Herinneringen aan de oorlog (2)	Mevr. V.d. Put-Verschueren	45
Uit m'n jeugdjaore	F. Willemsen	48
Met de krant op schoot... ziek of gezond	E. Verbiest	50
Merkwaardigheden (46)	A. van Tuijl	55
De rode bosmier	P. van der Flaes	58
Voorjaar		61
Arme Amalia (55)	A. van Tijn	62
Activiteitenkalender	A. Moors	64

Voorwoord

Op zondag 8 januari was het ouderwets gezellig op onze goed bezochte nieuwjaarsreceptie. Vele van onze leden kwamen naar deze receptie toe om de beste wensen over te brengen voor het nieuwe verenigingsjaar. Zowel in de huiskamer als in de benedenzaal was het goed toeven en werd er bijgepraat met andere leden. Onder het genot van een kopje koffie of thee en een lekkere warme wafel van Marcel Gulickx was het lang gezellig in het Heemhuis.

Tijdens de nieuwjaarsreceptie werd door de voorzitter kort vooruitgekeken naar de activiteiten van het komende jaar. Ook was er de opening van de nieuwe tentoonstelling "Hedendaagse Folklore". Deze verzorgde tentoonstelling is opgezet door Antoon van Tuijl en hij heeft daarbij veel materiaal verzameld om het thema toe te lichten en aan te kleden. Deze tentoonstelling is zeer de moeite waard om te komen bekijken.

Jonge bezoekers op de nieuwjaarsbijeenkomst. Onze toekomstige leden?

Hierna werd de overkapping van de binnenplaats in gebruik genomen. De binnenplaats is nu praktisch in zijn geheel overkapt. De zo ontstane ruimte is een goede luchtsluis en kan eventueel betrokken worden bij tentoonstellingen. Al met al heel wat activiteiten op onze eerste open zondag van dit nieuwe jaar.

Op dinsdag 21 maart a.s. houden wij onze Algemene Ledenvergadering in de aula van het Cultureel Centrum van Baarle. Aanvang van deze verga-

dering is om 19.30 uur stipt. Voor deze bijeenkomst ontvangt U allemaal nog een persoonlijke uitnodiging.

Net als in de voorgaande jaren rekt het bestuur op een goede belangstelling van onze leden. Immers de Algemene Ledenvergadering is de belangrijkste bijeenkomst van onze vereniging. Een bijeenkomst waarin U mee kunt denken en beslissen wat wij samen met onze vereniging het komende jaar willen doen en willen bereiken.

Natuurlijk blikken wij met een fotopresentatie terug op de activiteiten van het afgelopen jaar. Wij kijken echter ook naar de activiteiten van het komende jaar. Het jaar waarin wij op gepaste wijze aandacht zullen schenken aan ons dertigjarig bestaan en aan de twintigste uitgave van onze heemkalender.

Afgelopen weken heeft het bestuur ook gekeken naar het beleidsplan 2006-2010. Wij hebben afgesproken om dit beperkt te houden tot enkele hoofdpunten. Belangrijk in de beoefening van heemkunde, de belangrijkste doelstelling van onze vereniging, zijn de werkgroepen. Immers, de werkgroepen zijn de draaischijven van onze vereniging.

Het bestuur ondersteunt de werkgroepen waar nodig maar constateert dat er verschillende werkgroepen zijn die extra leden kunnen gebruiken. Voor leden die actief willen zijn binnen de vereniging een goede mogelijkheid om dit via een bestaande werkgroep te doen. De volgende werkgroepen kunnen extra leden gebruiken, dialecten, zandwegen/paden, floron en redactie. Mocht U interesse hebben, meldt U dan aan bij een van onze bestuursleden.

Verder wens ik U een goed verenigingsjaar toe en natuurlijk tot ziens op onze Algemene Ledenvergadering.

Ad Jacobs, uw voorzitter.

Aon de praot mee (24).....Marcel Gulickx

*“Buurten mee ouwe meensen over vruger,
is ut liefste wet ik doe”*

André Moors

Wie is Marcel Gulickx

Marcel werd op 12 mei 1930 geboren op de Chaamseweg in Baarle-Hertog. Om precies te zijn, in het huis waar nu de fotozaak van de Greef gevestigd is. Marcel is nu dus 75 jaar. Hij heeft de Nederlandse nationaliteit. Toen hij jong was koos hij voor een domicilie op Baarle-Hertogs grondgebied. Daarmee voorkwam hij een oproep voor militaire dienst. De vader van Marcel heette Harrie. Hij werd geboren op 8 augustus 1890 in de Nieuwstraat, daar waar vroeger koster Gulickx woonde. Vader overleed op 3 juli 1967. De moeder van Marcel, Anna van Beers, werd op 22 juni 1897 geboren in Baarle-Hertog in de Kapelstraat. Zij overleed op 9 januari 1981. In het gezin van vader Harrie en moeder Anna werden 6 kinderen geboren. Allemaal jongens, achtereenvolgens: Frans, Jan, Adri, Marcel, Gerard en

Alphons. Helaas zijn Frans, Adri en Alphons al overleden.

Lizette Verachtert is, zoals we allemaal weten, de vrouw van Marcel. Zij werd op 12 augustus 1935 geboren in Ravels. Haar vader was daar vrachtvoerder. Op 15 mei 1962 trouwden Lizette en Marcel.

Marcel ziet er nog voortreffelijk uit

Vanaf hun huwelijksdag wonen Lizette en Marcel in een mooi huis, op de hoek van de Chaamseweg en de Hoogbraak. Uit hun huwelijk werd één kind geboren, dochter Ellie. Zij zag het levenslicht op 30 maart 1963. Ellie is al geruime tijd gelukkig getrouwd met Frank Moyaert uit Poppel. Heel erg trots zijn Marcel en Lizette op hun 2 kleinkinderen, Wouter (15) en Dieter (12). Ellie, haar man en kinderen wonen in Kasterlé.

Tot ongeveer de leeftijd van 26 jaar werkte Marcel in de bakkerij van zijn vader. Deze was gevestigd in de Nieuwstraat op de plaats waar nu het Kruidvat zit. De rest van zijn arbeidszame leven werkte Marcel in Grobbendonk bij het veevoederbedrijf Van Den Avenne.

Marcel en Lizette zijn bepaald geen onbekenden bij onze Heemkundekring. Vrijwel alle activiteiten maken zij mee. Lizette organiseert samen met Ria Laurijssen al jaren lang met veel succes de jaarlijkse Lokale Heemdag.

Het meest opmerkelijke aan Marcel is dat hij in Baol iedereen, ja werkelijk iedereen kent die in dit dorp is geboren en getogen. Een leeftijd heel nauwkeurig inschatten van zo iemand? Het nodige vertellen over de achtergrond en levenswandel van zo iemand? Geen probleem, vraag het maar aan Marcel.

Wat jeugdherinneringen van Marcel

Zoals gezegd, Marcel werd geboren in het huis waar nu 'Foto de Greef' is gevestigd. Marcel: "Mijn vaoder en moeder zen daor gaon wonen toen ze getrouwd zen. Da huis was eigendom van dokter Govaerts. Mijn moeder was as meske werkzaam gewiest in de keuken van den dokter. Ze hee er dikwijls van verteld. Veur de middag hai den dokter visite. Tegen de middag kwaam ie in de keuken en zeet ie: Anneke, bak nog us un biefstukske van ut haosje, un bietje jus, un paor sneekes brood en un jatteke koffie en dan zen ik weg! Men vaoder was bakker bij gru moeders in de Nieuwstraat."

Marcel heeft nog heel scherp voor ogen dat hij graag met een kar en een paar beesten speelde. Hij was al vroeg een echte dierenliefhebber. "Mee Sinterklaos hai ik op ene keer, ik denk det ik tien was, un kèr gekregen. Die han ze bij waogenmaoker Luijtens op Loveren gemaakt. Da was veur toen,

héél wè. Ik zeg nog tegen ons moeder, hoe hee Sinterklaos die grote kèr hier toch binnen gekregen! Ik hai toen ok unne bok. Unne gesneeien bok. Waocht, ik hai er twee. Ze waren alle twee gesneeën. Ze waren daarom rustig en ze stonken nie! As de school aon de Kerkstraat, waor nauw ut Bels gemintehuis ies, uit was, dan spande ik in. Aannemer Stan Koks was unne keer bij ons thuis gewiest en vanaf toen kos ik veur hum mee de kèr wè werk doen Dals weg doen en zo. Dan kossen de metsers wir veuruit as ik daor zon feftig dals hai gebrocht. Unne aandere keer brocht ik wir eens wè zaand. Ik verdiende zo un paor centen bij en kos dan wir wè voeier kopen veur men bokken.

Ik ree mee de bokkenkèr ok dikwijls naor Toon van Beek, veur in de straot. Jan en Karel van den Heijning waren toen nog van die mennekes. Ik zette die dan op de kèr en die mochten dan meerijen. Die kèr was nie zo héél groot. Er kossen drie melkkannen op staon. Van van Olmens braocht ik iedere mèrgen die drie volle kannen naor de melkfabriek. Ging dan deur ut

Blommestraotje. Af en toe braocht ik veur Lies van Olmen vijf liter bottermelk mee terug, want dan kos ze daorvan bottermelksepap maoken. Iedere virtien daogen kreeg ik van den botterdirecteur melkgeld mee. Da geld zaat in unne grote bruinen envelop. Ik gaaf die dan bij van Olmens af en dan kreeg ik unnen rijksdaolder. Onze vaoder hai trouwens veur over de kèr un huiveke gemaakt. As ut kwaai weer was wierde nie nat. Louis Flaos uit de Kapelstraat haai wè tuig gemaakt. Ik ben veul mee Louis op en neer gegaon. Laoter mokte ie ok veur mijn pèrd ut getuig. Op unne gegeven moment heb ik ok nog twee honden gekocht. Die spande ik ok in de burries.

Marcel helpt als 9-jarige al mee in de bakkerij

Da ging ok goed. De bokken stonden bij grutmoeders achter op de werft. Daor han ze genog plaots.”

Marcel naar de lagere school

Van zijn schooltijd weet Marcel zich geen schokkende dingen te herinneren. Hij volgde, zoals gezegd, de lagere school daar waar nu het gemeentehuis van Baarle-Hertog is gevestigd. “In ut achtergebouwke, waor nauw de Belze brandweer in zit, heb ik nog op school gezeten. Daor zaat de irste en de twidde klas in. Juffrouw Marcelissen van Zondereigen gaaf er les. Ze was getrouwd mee mister Somers. Die dee de derde en de vierde klas. Mister Slockers dee de aandere klassen. Ik was unne redelijke leerling. Ginne uitstekende, mar allez, ik kos toch mee. We zaten mee un man of virtien in de klas. Kattekwaod heb ik op school nooit uitgehaold. Ik waar altijd mee men beesten bezig hè. As de school uit was, rap naor huis en op pad mee de ker mee de bokken er veur. Na de laogere school heb ik nog un bietje avondles gehad en ben ik in de bakkerij gaon werken.”

Het is 1942, brave Marcel doet zijn plechtige communie

Al op jonge leeftijd aan het werk

“Ja, er mos gewerkt worden. Onze Frans was weg en onze Jan was weg. Onze Frans was naor Loon op Zand, want hij was in den oorlog unne onderduiker. De Duitsers kwamen hum zuken, want hij mos van de Duitsers in Duitsland gaon werken. Onze Jan was soldaot in Indië. Onze Ad werkte un poaor daogen in de week bij bakker van Tilburg in de Kerkstraot.

Ik mos iederen dag werken. Ok op zaoterdag en zondag. Elken dag stond ik om un uur of vier op. As wij veur un uitvaart mossen bakken, dan kossen wij om twee uur 's nachts beginnen. De piesteelekes mossen vers zijn en om half tien in ut café zijn waar de uitvaart wier gehouwen.

Ik dee al rap al ut werk. Specialiteit van onze vaoder was rozijnenbrood. Ik zie hum nog zitten. De rozijnen allemaol wassen. De steentjes en stukskes hout er uit haolen. Al zeg ik ut zelf en ik heb het al van meer meensen gehoord, ut rozijnenbrood smokte geweldig. En ut worstenbrood ok. We baktten ok aaierkoeken en bolussen. As ut bakken klaor was, mokte ik mun eigen klaor om te gaon toeren.

Toen ik nog un jaor of zeuven was ging ik trouwens al mee onze pa mee pèrd en waogen toeren. De bakkerskèr mee huif stond op grote wielen mee ijzeren beslag. Er wier nie alleen brood, mar ok kruidenierswaoren meegenomen. In de vasten zelfs kiestjes mee droge bokking. As we vanuit Castel wir terug reeën naor Baol, namen we vandaor aaieren mee. Die wieren verpakt in haoveren kaf tegen ut breken. Die aaier wieren dan in de bakkerij verwerkt of in de winkel verkocht. Op ene keer was ik, toen we in Castel waren, héél ziek. Zó ziek, dè nonkel Jos die ok in Castel was mee de

Vader, moeder en de 6 kinderen. Links, naast vader Harrie, zit Marcel (17 jaar oud)

fiets mee bakkersmaand er op, men in de maand stopte en zo terug naor Baol brocht!”

In Baol waren nog veel meer bakkers, zo blijkt. Er waren er meerderen die ook toerden. Marcel: “Bij nonkel Fons reeën ze naor de Strumpt in Ullecoten. Wij reeën zoas gezee naor Castel. In die jaoren toen ik mee ree as bengel, han we twee kèrren. Die van van Olmens han één pèrd en die reeën mee tante Stina. Die din de Oordeelsestraat, Klein Bedaf, ut Voske en den Haaikaant.

Onze vaoder ree altij mee pèrd en waogen langs de Schoorse haai in Ullecoten en zo naor ut Groeske in Castel. En dan kwaam ie langs ut Castels baontje terug. Van men zeuven tot twaolf ben ik zo mee onze pa meegereëen. Witte wat ut ies, die meensen han nooit gin brood tekort. Wij kwamen twee keer per week daor. Nie gauw, mar ut kos eens gebeuren, dè ze aon ut leste brood bezig waren. Ut was alleaol brood van twaolfhonderd gram. Bruin of wiet. Mar wel van goeie kwaliteit. Allemaol haandwerk. Nog al wet anders as teswoordig, dè machinaol brood. We deeën overal wa buurten. Niet te lang. Buurten deeën we ok bij Heintje Govaerts. Da was unne braven meens mee un groot huishouwen. As wij dur Ullecoten kwamen, zagen we nonkel Graat wel eens. Die was postmister. In de winter gaf hij ons wel eens post mee. Dan hoefde hij nie over de slechte weg mee zonne fiets te ploeteren. En op dinsdag kregen we van de klaanten schoenen mee, die dur nonkel Janus in Baol gemaakt mossen worren. Op vrijdag brochten wij die dan wir terug naor Castel.

As we bij Jaon van Barte in Castel kwamen, zo rond januari, dan waren die mannen aon ut dorsen. Da deeën ze mee twee pèrden, want ut was al unnen héle boer. As onze vaoder en ik daor aon kwaamen zee de zeun van Jaon: hee bakker, gij un bietje buurten bij ons moeder en dan kan hij achter de pèrden aon gaon. En ik liep dan mee un stuk hout achter die pèrden aon en klopte er mee op ut hout van den dorsmeulen. In de winter gebeurde ut wel eens det onze vaoder verspande bij Jef Govaerts. Jef zee dan, nimt den onze mar mee dan kan den jouwe un bietje uitrusten. In Baol waren mar zat bakkers. Janus Remijssen, Dré Sluis in de Kaoterstraat, ome Fons,

bakker van Tilburg, Joske Jansen, Sooike Flaos, nonkel Fons aon den Belze kerk, Jules Jansen waor nou ut Brouwershuis is. Laoter is Frans Gulickx begonnen waor nou Jan Broeckx zit, net veur de Wiete Pomp. En waor nou de Verboden Vrucht is, wonde nonkel Graat. Die was mee Marie Geppaert getrouwd. Den nonkel hai daor ok unne oven staon en bakte er brood. Hij leverde die aan de kazerne in Turnhout.”

Hadden die dan allemaal de kost, vraag ik hem. “Ja, in ut begin, da ging toch allemaol.”

Marcel verhuist naar de Nieuwstraat

“In negenenveertig zijn wij verhuisd van de Chaomseweg naar de Nieuwstraat. Ge wit wel, waor nou ut Kruidvat zit. Waor nou Karel Jep woont, dieën grond hoorde ok nog bij ons. Anneke van Gust Puij kwaam altij bij ons via den achterkaant de bodschappen doen. Die van Krielaars trouwens ok.

*Rechts, juist voor de voormalige pastorie,
is de kruidenierszaak/bakkerij van de fam. Gulickx*

18-jarige Marcel tijdens zijn toer in de Stationsstraat

Laoter heb ik nog grond bijgekocht van Guste. Ik zee tegen hum, dieën grond zoude aon ons eens motten verkopen, het ut daor mar eens mee jullie Anna over. Un paor daogen laoter zag ik Gust. Ik zeg, hoe is ut Gust? Ja, zee Guust, ons Anna is er veur. Ikke nie te lui, ik zeg, wa mot dieën grond kosten? Jè zee Gust, pakt un drie duzend gulden. Ik zeg, da's goed. En ikke naor ons moeder da gaon vertellen. Ons moeder zee, dè is toch nie waor zeker? Ik zeg ja, ja, tis akkoord. We gaon naor de notaris!"

Marcel gaat zelfstandig toeren

"Toen ik twaolf was, ben ik echt in de bakkerij gaon werken en maakte zelfstaendig unnen toer hier in Baol. Ik kwaam mee den bakfiets in ut durp. In dieë bakfiets kossen nog al wè brooien in. Af en toe ging ik thuis bijlaaien.

Op Boskoven, in de Oordeelsestraat, op Groot en Klein Bedaf en zo, kwaam ik ok. Mee ut pèrd deeën we den uitkaant zo gezee. Bij Graat van den Heijning op Boskoven kwaam ik om de virtien daogen. Jan Vermonden zaat daor ok. Ik brocht ok aandere bodschappen. 's Maondags kwaam ik

daor en da hai altij nog al un bietje in. Marie, de vrouw van Graat, keek dan in de kast wa ze allemaol mos hebben. As ik toevallig ginne saffraon bij haai, zee ze: volgende keer ginne saffraon vergeten mee te brengen Marcel! Dè gebruikte ze om rijstepad mee te maoken. Ik hai er unne goeie klaant aon. Mos er altij un taske koffie drinken. Toen ze un jaor of tien getrouwd waren, raakte Marie in verwochting. Ze han er nie mir aon gedocht. En blij da ze was!”

Smokkelen

“Mee botter smokkelen was ik er ok altij bij. Bij de boeren op Bedaf zetten we de botter af en daor kwamen de Belzen die wel haolen. Ik kwaam daor bij Jan Baks en bij Frans Martens, bij Fons Bayens, Toon Tuijt, en bij van Alphens. Jo van Alphen keek deur ut raom naor buiten en zee: ge zeit daor unnen keer meer gewiest as bij ons! Ik zee, ja Jo, ik kan nie overal gelijk staon. Want witte wat ut ies, die meensen han daor ok allemaol wè van. Snapte dè? Mee Huub van Alphen heb ik nog botter gedraogen en mee Frans trouwens ook. Dè waren van die grote mannen, daor keek ik tegen op. Bij Jantje Verhoeven zetten we de botter af. Van daor af pakten we de botter op onze schouwers en gongen we deur de haai, deur ut Schrieke. En daor wier de botter overgepakt. Veur 20 kilo wegbrengen kreeg ik honderd frang. Da was in dieën tijd héél veul. Ik was toen un jaor of zeuventien.”

Marcel wordt ‘taxichauffeur’

Taxichauffeur? Daar zullen veel lezers wellicht van opkijken. Marcel legt uit. “Op ut lest ree onze vaoder zo nog eens éne keer per week mee men mee, om op den buiten links en rechts unne goeie dag te zeggen. Op unne keer was ie daor bij Jan Broeders gewiest en toen zee onze pa onderwegen tegen men: ge mot zondag bij Jan Broeders en Jaon van Tilburg mee den auto vier vrouwen gaon haolen die naor de kerk naor de zeuven uren mies willen. Suska van Beek en de moeder van Liza motte haolen bij van Tilburg. Bij Jan Broeders zaat nog un ongetrouwde bij, Anna Hendriks. Ik zeg tegen onze vaoder, in aandere straoten kom ik ok, zo kan ik heel de naacht wel blijven rijen veur det ik die allemaol naor de kerk heb weggedaon. Veur de half negen mies mos ik Kee Lauwers en dochter Jo haolen. Jo was toen

mee un dik buiske. Ze was in verwochting. En Anna van Jaon Vinckx mos ik ok oplaaien. Om kwart over zessen ging ik dan die meensen al ophaolen. Om half zeuven gingen ze recht in den biechtstoel. Ik heb dikwijls gedocht, wa motten gullie toch vertellen! Wa veur kwaod doede gullie? As de mies uit was gingen ze bij ons thuis nog wa bodschappen doen en dronken dan un bakske koffie. Dan vlug den auto in en de volgende laoding ophaolen veur de mies van half negen. Ik heb er nooit iets veur gehad. Da was allemaol veur de liefde Gods! Toen hai ik geluk. Jos van Raok begos mee z'n bus en ree veurtaon van Klein Bedaf via de Oordeelsestraat naor de kerk en laoide dan wè meensen op veur de zeuven uren mies.”

De trotse taxichauffeur Marcel, 22 jaar oud, naast de Austin Station

Marcel kiest voor een heel ander beroep

Marcel is bakker gebleven tot hij zesentwintig jaar was. Volgens hem moest er in huize Gulickx iets gebeuren. Allemaol thuis in de bakkerij werken, dat was nou eenmaal een beetje teveel van het goede.

Marcel: “Louis Flaes mokte men attent op un baontje bij de veevoeders Van Den Avenne in Grobbendonk. Staf Buijs was er den hoofdverdelers en die kwaam ok bij van Tilburg in de Kaoterstraat. Ik heb un paor keer mee Staf gebuurt en toen heb ik ut mar gedaon. Ik mos in de Kempen op allerlei plakken veevoeders en kiekens verkopen. Op unne zondag zijn we naor Luxemburg gereeën om ook daor op zoek te gaon naor veural Hollandse klaanten. Hollanders die verhuisd waren naor daor. We hebben toen daor un paor daogen rondgereeën. Op unne gegeven moment hai ik daor nog al ennigte klaanten en ree er mee menne vrachtwaoen alle virtien daogen

naor toe. Bij Jaon Huijben brocht ik dikwijls van die goeie blaauwe kiekens. Ut waren nog al gewiechtige kiekens.

Ik kwaam ok in Baol bij klaanten. Zo ook bij Peerke Willems en bij Toon van Tilburg. Ik hai wel unne kwaai concurent aan Loots. Jè, Jules was burgemister. Ik hai ok dikwijls veul geld in huis. Cheques kenden ze toen nie. Toen wij getrouwd zijn hai ik zelfs un miljoen francs in huis. Allemaal geld betaold deur de klaanten.

Ik heb altij hard gewerkt mar altij mee veul plezier. Alles bij mekaor heb ik daor virtig jaor gewerkt. Ik heb er veul geleerd, veural wa omgang mee meensen betreft.”

Omgaan met meisjes

Over meisjes praten gaat wat moeizamer. Na iedere zin die hij uitspreekt lacht hij wat. En wat ook opvalt is dat Lizette haar oren spitst. Kijkt af en toe op van haar blad ‘Dag Allemaal’ dat ze aan het lezen is.

Marcel: “Ik heb er wel eens eentje naor huis gebrocht, mar allez. Da was mee de dansles. Die kreeg ik in ut café van Jeanke Adriaansen. We dansten er rond den biljart. Daor gaaf Anton Peemen van Breda les. Ik was toen un jaor of achttien. Ons moeder zee, ge mot eens wa daansles gaon haolen, anders kunde nergens nie meedoen. Bij unne boer op den Tommel ben ik ook wel eens gaon daansen. Jan Kerseman trok op unne gegeven moment naor Merksplas. Zijn boerderij was toen leeg en daor kwaam dan dieën Mertens in. En dan mos da ingehuldigd worden hè. Daor kwaomen veul Baolsen op af. Ok meskes. Ik heb er wel eens eentje naor huis toe gedaon, ha, ha, ha! Heb ok verkering gehad mee Sjaantje Verhoeven en Anneke Peemen. Was eens pas om drie uren thuis. En wa dee onze pa, hij riep men nog un half uur eerder uit bed!”

Marcel leert Lizette kennen

“Toen ik bekaanst dertig was, leerde ik ons Lizette kennen. Ik kwaam bij Van Beurden in Ravels en die dee ok in kiekens. Hij hai kiekens zitten bij hullie thuis. Ik mos daor naor de kiekens gaon kijken. Waren een bietje

ziek. Ik lee er wa af om in ut drinkwaoter te doen. Den irste keer was Lizette nie thuis. Den twidde keer zag ik heur wel. Ik zag ze wel gère denk ik toch. We spraken af om te gaon daansen in Beirs of zo. Nao ut daansen heb ik ze naor huis gebrocht. Den dag daorna ging ze naor Toon van Beurden waor ik iedere week kwaam en toen ging ze daor informeren of ik toch wel serieus was, waor ik woonde en of ik nog wel terug zou komen. De week daarop ben ik ze wir gaon haolen.” Lizette reageert plotseling spontaan: “Ja Dré, hij hai heel schoon krulhaor!”

15 mei 1962, hun huwelijksdag. Zo te zien zijn ze heel blij met elkaar

“Van kerstmis negenenvijftig tot tweeënzestig hebben we gevreeën en toen zijn we getrouwd. In Ravels zen we veur de kerk getrouwd. Bij ons thuis hebben we koffie gedronken. Bij de bruid ut maol gegeten. Un receptie was er toen nog nie”, aldus Marcel.

Paardensport

“Ik ben altij veur de pèrden gewiest. Toen ik mee onze vaoder naar Castel ree, mocht ik al de lent vasthouwen. Mee Louis Flaos ben ik nog eens op unne motor pèrden gaon zien in Breda. Kouw dat ut was! Ik zat er achter op. Hij hai zo'n motorke van 125 cc. Ik heb irst mee de Landelijke Ruiters meegereeën in Baol. Kwaam in dieën tijd bij Fons en Stan Jansen op den Haaikant en via hullie ben ik aon concoursen mee gaon doen. In den avond kos ik daor trainen in un manage. Ik heb er nog les gehad van twee Italianen.

Marcel neemt in 1949 deel aan een springconcours in Bergen op Zoom

Dè waren harte mannen. Fons hai un pèrd gekocht van nog gin drie jaor en die mos ik klaor maoken veur mee op concours te gaon. Ik ben dikwijls gaon rijden aon de Piushaoven in Tilburg. Ik ging daor dan te voet mee ut pèrd naor toe. In Tilburg heb ik nog eens mee twee pèrden gesprongen. Mee den ene won ik den irste prijs, mee den aandere den twidde. Ik heb pèrd gereeën van mijn zeuventien tot mijn vijftig. Ik heb het altij geweldig gevonden.”

Het geheim van ‘de smid’

We zijn in ons gesprek aangeland in de periode dat we Lizette en Marcel vooral kennen van de Heemkundekring. Minstens één keer per jaar wordt Marcel overstelpt door complimenten van talrijke leden van onze vereniging. Dat gebeurt stevast tijdens de traditionele nieuwjaarsbijeenkomst in ons Heemhuis. Marcel heeft dan zijn vaste stek in het keukentje en is niet weg te slaan van zijn wafelijzer. De talrijke leden

genieten zichtbaar met volle teugen van de verse, warme wafels van Marcel. Hoe komt het toch dat die wafels zo voortreffelijke smaken, vraag ik hem.

“Wel, eigenlijk heel simpel. Ik doe er aaiëren, botter en suiker in. Melk of gist gebruik ik nie. Wel gewone blom, gin bakmeil. Ik heb er lang achter gezocht hoe ut klaar te maoken. As ge gin melk en gist gebruikt, hedde gin last van ut rijzen. Héél veurnaom is dat ik ut aaiwit héél goed opklop. Dè is ut eigenlijk.”

Ik vraag mij af of Lizette ook nog altijd profijt heeft van de bakkerskunsten van Marcel. “Wel, af en toe bak ik thuis wel eens brood.” Met een broodmachine vraag ik ? “Neie, altijd mee de haand. Ik heb trouwens unne goeie bakoven. Un goei rozijnenbroodje waar ik unne dag of acht van kan eten, bak ik ok zelf. En natuurlijk ok zo af en toe aaiërkoeken. Onze kleinkinderen maak ik ok wel eens blij met wafels en aaiërkoeken. Onze Wouter hee gère wafels. Ik zee lest tegen onze Dieter: gij het zeker liever aaiërkoeken. Mar Dieter zee: ik heb het alletwee gère!”

18 januari 2006: Marcel bakt in h t Heemhuis zijn overleerlijke wafels

De dagelijkse bezigheden van Marcel

Iedereen die Marcel kent en wie kent hem niet, ziet meteen dat hij er nog voortreffelijk uitziet. Hoe komt dat toch? “Mijn gezondheid is nog altijd

goed. Hoe dat da kan? Ik praot nooit over, ik ben moei of zo. Ik wandel en fiets veul. Elken donderdag maok ik mun toerke mee mun aaiër. Die haol ik in Grobbendonk en neem dan ook wa meil mee. Ik breng die dan naor de meensen waor ik al jaoren kom. Waandelen doe ik iedere zondagmèrgen, unne flinke tour. Zo blijf ik fit. Fietsen de leste tijd wa minder. Rond un uur of tien kruip ik in bed. En 's mèrgens om half zeuven eruit. Toen Piet van Gestel nog leefde, gong ik op den tendem dikwijls mee hum fietsen. Ondanks da Piet blend was, kos ie onderweegs toch veul genieten.

Ok in ut hout werken aan de Grens vin ik plesant. In de wintermaonden ben ik ieder jaor present om mee wè mannen van de milieclub en den Heemkundekring te werken langs ut Bels Lijntje aon de Grens. We kappen dan bijveurbild wè ouw hout en ruimen ut op.

Iedere zaoterdagmèrgen goi ik buurten bij Piet Flaes. Ik denk trouwens nog mee veul plezier terug aan de lange wandelingen die ik mee Piet gemaokt heb. En mar buurten onderweegs. We waren soms unne hele dag weg. We hebben ooit Wortel Kolonie en Hoogstraoten Kolonie aongedaon. Dan kwamen we achter de kerk in Hoogstraoten uit. Daor gingen we dan un soepke eten en vertrokken dan wir over Den Uijl, deur de Bukendreef en dan kwamen we zo langs den Heesboom wir in ut durp uit. Dan was ut avovond, hadden we flink gebuurt en alles wa afgezien hè.

Op ut bejaardenhuis goi ik iedere week mee wa ouwere meensen buurten. Mee Piet Voeten en Jaon van Loon, Sus Meeuwesen en Fonske Jacobs bijveurbild. Praoten over vruger naturlijk.”

Lizette hoort het aan, laat haar blad ‘Dag Allemaal’ weer even voor wat het is en reageert. “Ja Dré, hij praot mee iedereen. Soms dan schaom ik men eigen wel eens. Dan ziet ie iemand en denkt dan, zou da un dochter zijn van die of die? Ze lekt er wel op. Ik mot hum dan tegenhouwen, anders gaot ie ut nog vraogen ok! Buurten Dré, buurten, niet te geloven. Mar nie mee men! As we aon ut fietsen zen, zeg ik wel es, kek toch es hoe schoon de natuur is! Onze Marcel kijkt dan wel, mar zelf iets terug zeggen, ho mar! Thuis praot ie ok nie veul. As ie efkes in den zetel bij den TV zit, vallen z'n ogen dicht. Ik zeg dan wel es, schoon hè! Mar zoas gezee, mee

aandere Baolsen, daor praot ie veul mee. En ik mot zeggen, hij zegt nóóit over iemand iets kwaods. Nèje, nóóit!”

Marcel pikt de draad van zijn verhaal weer op. “Ieder jaor verkoop ik Heemkalenders in Castel. Ik ben dan twee middagen op pad mee Marie Put van Castel. Da is altij héél gezellig. We drinken links en rechts un bakske koffie en buurten hier en daor wa. Marie is dan heel freet dat ze mee kan gaon. We komen ieder jaor op zo'n vijftig adressen.

Ik hou ok bidprentjes bij. En in de Belze kerk help ik mee bij begrafenissen. Ik ben er dan veur de wierook en ut wijwater. Op den TV kijk ik gère naor lochte muziekprogramma's. Ik hoor op de radio gère wa lochte muziek. Luister geregeld naor de lokale omroep en plaotselijke zenders.

De Heemkundekring trekt men wel. De dingen die ze doen vind ik interessaant. As ut effe kan zen we er bij.”

Zijn mening over Baol

“Baol is gelijk veraanderd. Is gin durp mir. Kek eens naor de Singel. Alle oudheden zijn er opgeruimd! Er komen veul te veul appartementen. De mooie gevels gaon tegen de vlakke en ze maoken er een stad van. En as ge nie oppast, rijen ze oe in ut durp ondersteboven.

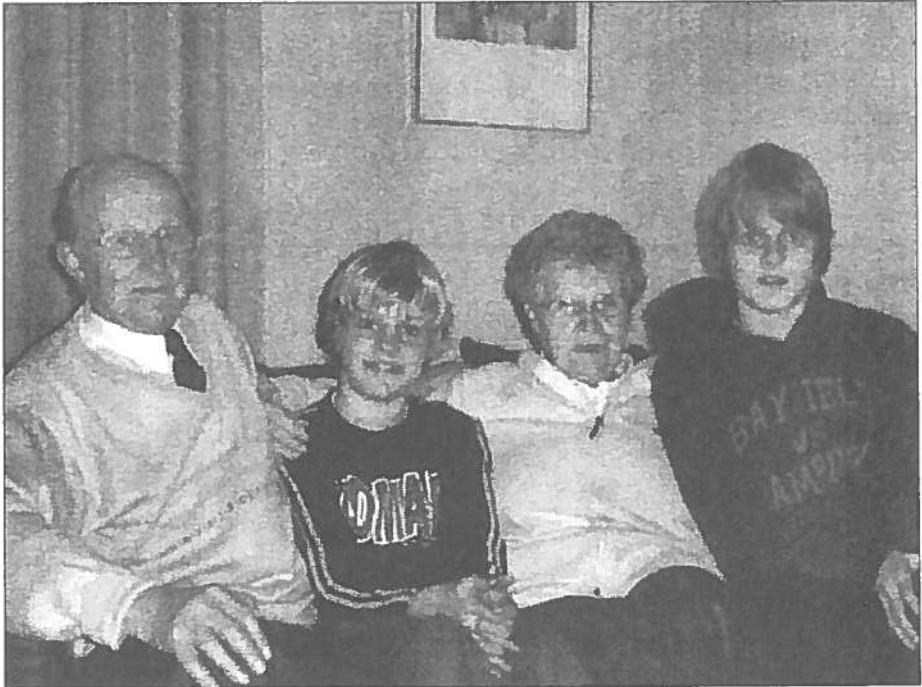
Lest ging ik op zondaggemèrgen bij den bakker wèrme brooikes haolen. Ik kos er nie over uit dat er toen nog zoveul herrie in café de Pomp op de Singel mag zijn. Deur de raomen koste zien det ze er volop aon ut daansen waren. En de muziek stond wel zó hard! Mar ja, den eigeneir zal wel denken dèt de wetten nie veur hum gelden! En politie, die ziede nie!”

Afscheid nemen

Het gesprek met Marcel heeft veel langer geduurd dan gedacht. De tijd is gevlogen. Het wordt weer tijd om afscheid te nemen. Maar eerst schenkt Marcel nog een paar lekkere glaasjes rode port in. En het buurten gaat natuurlijk verder.

Marcel en Lizette, heel erg bedankt voor jullie gastvrijheid en de gezellige buurt. Wij hopen jullie nog dikwijls te ontmoeten bij allerlei activiteiten

van de Heemkundekring. Want zonder jullie zou de vereniging heel anders zijn. Blijf gezond en blijf genieten van het leven. Maar geniet ook vooral van jullie kleinkinderen. Namens alle leden van Amalia: bedankt voor het fijne gesprek!

Op hun kleinzonen Wouter en Dieter zijn Marcel en Lizette terecht heel erg trots

Den Oorlog Verklaard (5)

Kroniek van Baarle in de Eerste Wereldoorlog

Herman Janssen

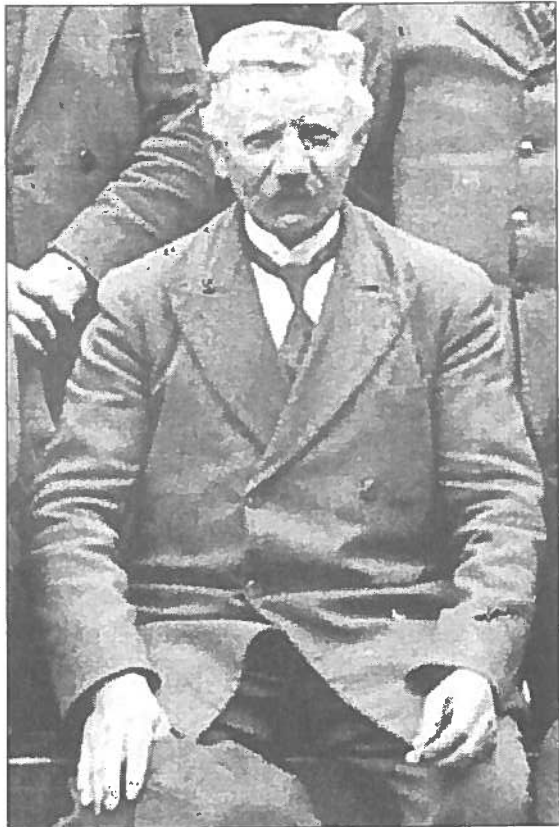
De vijfde aflevering beschrijft de periode van 16 februari 1916 tot 8 oktober van datzelfde jaar, opnieuw een tijd van veel kommer en kwel.

16 februari 1916

In Zondereigen werd Wilhelm Kindling begraven, een soldaat uit de derde compagnie van het Landsturm Infanterie-Bataillon 'Halberstadt'.

Over de omstandigheden van zijn dood deden indertijd twee versies de ronde. De officiële versie vertelt dat de streng Lutheraanse Kindling moreel kapot ging aan het soldatenleven en daarom zelfmoord had gepleegd (GAB; document 10.805).

Een andere versie wil dat Kindling door geweerschoten werd gedood op Gel (Zondereigen). Op dit gehucht was Zondereigen door de dodendraad niet meer bereikbaar vanuit de huizen van Charel Huybrechts en Gust Frijters. Beide huizen stonden op Nederlands grondgebied maar behoorden tot de parochie Zondereigen. Het woonhuis van Gust Jansen

Gust Jansen van Gel (op latere leeftijd)

stond weliswaar aan de Duitse kant van de draad, maar ook hij kon Zondereigen niet langs de openbare weg bereiken omdat de dodendraad tweemaal die weg kruiste. Gust moest een eigen weg maken door zijn akker om in Zondereigen te geraken. (mondelijke mededeling Jos Verhoeven)

In dit grensgebied was Kindling samen met een kompaan 's nachts aardappelen aan het stelen. Zij werden betrapt door een toevallig passerende smokkelaar. Wilhelm Kindling sneuvelde in het vuurgevecht dat hierop ontstond. Onmiddellijk werden de mensen van Gel van hun bed gelicht en hun klompen gecontroleerd. Die waren gelukkig allemaal droog. Het was op dat moment verboden om 's nachts buiten te komen (avondklok). Ook de dief/soldaat die van het vuurgevecht getuige was geweest, sprak de inwoners van Gel vrij. Hij beweerde immers dat de smokkelaar een baard had, wat overigens niet klopte. Om zijn handen vrij te hebben om te schieten, droeg hij namelijk zijn brieventas tussen de tanden, waardoor het er op leek dat hij een lange baard had. Gelukkig droeg er op Gel toen niemand een baard. (mededeling Jos Verhoeven)

Uiteindelijk werd alleen de eigenaar van de aardappelen, Gustje Jansen, een tijdlang voor ondervraging opgepakt. Later zouden smokkelaars bekenenissen hebben afgelegd. (mededeling Jos Dufraing)

Vreemd is in elk geval dat Kindling op het ogenblik van zijn overlijden niet in Zondereigen was ingekwartierd. Zijn compagnie lag in Turnhout en de soldaten die hem begroeven behoorden tot het Landsturm Infanterie-Bataillon 'Osnabrück'. Deze gegevens onderbouwen de these van de nachtelijke aardappelroof. Op vrijwel hetzelfde ogenblik werd volgens verschillende bronnen in Zondereigen ook nog een onbekend gebleven ontsnapte Russische krijgsgevangene geëlektrocuteerd. Uitgebreid spuurwerk laat toe om met grote zekerheid te stellen dat het hier geen Rus betrof, maar een zekere Bernhard Synalewski, een Duitse grenswachter met een wel érg Slavisch klinkende naam (hij was uit Silezië afkomstig), die aan de grens verongelukte. (JH)

Kindling en Synalewski werden in Zondereigen in een deken begraven, niet in een kist. Later zijn de lijken opgegraven. (mondelijke mededeling

Jos Dufraing) Synalewski ligt nu begraven op de Duitse militaire begraafplaats in Lommel, blok 31 graf nr. 146. (e-mail Jan Huijbrechts)

3 maart 1916

“Verleend aan zekere Belgen voor verblijf- en mondkosten (5 personen van 1 januari 1916 tot 3 maart 1916): 156 gulden.” (GAB RB; 2.073.564)

10 maart 1916

“Met droefheid kom ik u mededelen het smartelijk verlies van onze teerbeminde moeder, dat ons is overkomen de vijfde maart. Het zal voor mij geen plezierige dag meer zijn als ik thuis kom. Moeder zal er ontbreken.” (Karel van der Voort uit Poppel vanuit kamp Zeist aan zijn neef Cornelis Huybrechts in kamp Harderwijk)

15 maart 1916

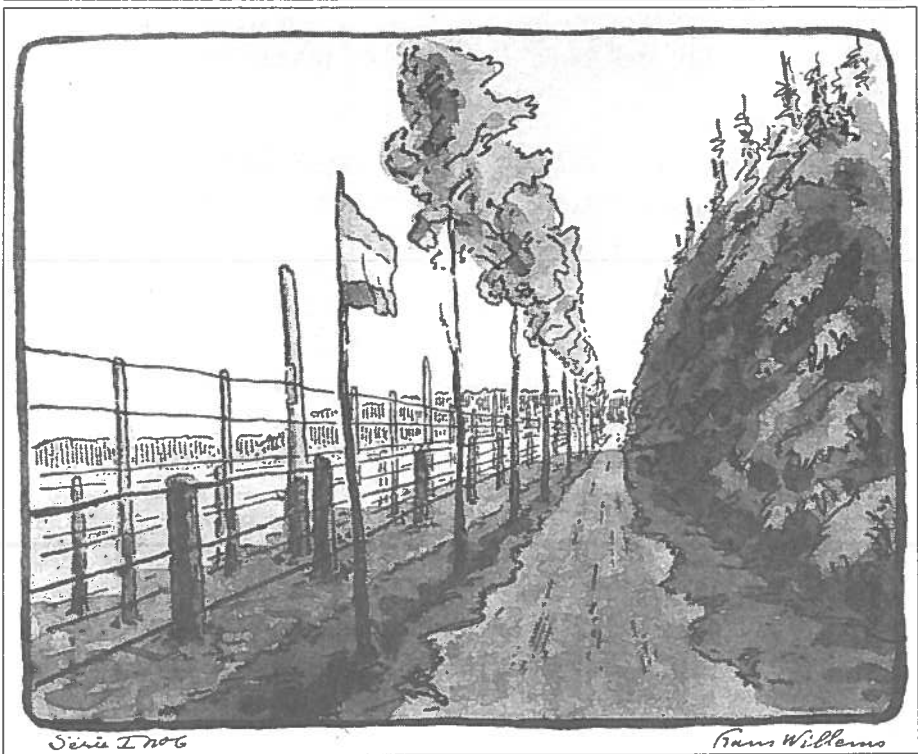
Andreas Wouters kreeg een aangetekende brief in de bus betreffende zijn ontslag als veldwachter. Zijn loon zou doorlopen tot eind maart en Wouters werd verzocht de woning onder het gemeentehuis ter beschikking te stellen uiterlijk half mei 1916. (GAB RB; 2.073.564)

28 maart 1916

Twaalf kisten petroleum bestemd voor de draadloze zender stonden geblokkeerd in het station van Baarle-Nassau-grens. (GAB RB; 2.073.564)

29 maart 1916

In Wortel-Kolonie, aan de grens met Castelré, speelde zich volgend bloederig grensincident af. Een citaat uit “De Duitschers in de Kempen”:
“...Aan welke gevaren de geheime briedienst, de verdienstelijke mannen, die hem uitoefenen, blootstelt, leert ons het volgende drama, dat aan de grenzen plaats greep in den nacht van 28 op 29 meert. Vier personen waren met de brieven nabij de grenzen, te Wortel gekomen en naderden de grensversperring. Hier moesten de zakken brieven onder den electrischen draad gebracht worden. Toen zij met dit werk bezig waren, werden zij door eene Duitse patroelje verrast. Een der mannen gelukte er in ongedeerd

De dodendraad tussen Baarle-Brug en de Schoo

over de grensversperring te geraken en zich uit de voeten te maken. M..., van Turnhout en een bewoner van Beerse, raakten bij hunne pogingen tot vluchten, aan den draad en werden door de electriche strooming doodgebliksemd. Corneel G..., van Turnhout, werd aangehouden, daarbij vielen al de geheime brieven (drie groote zakken), in handen der Duitsche soldaten. De twee lijken werden naar Wortel gebracht, waar hunne begrafenis plaats had. Corneel G..., werd in 't gevang onzer stad opgesloten. De pakken in beslag genomen brieven bracht men naar het spioenenbureau in de St. Antoniusstraat." De geëlectrocuteerden waren de 28-jarige Lodewijk Marinus, een smid uit Turnhout en de 19-jarige schoenmaker Livinus Verstappen uit Beerse. De gearresteerde was Cornelis Goversen. (JH)

1 april 1916

Petrus Jansen, broodbakker in Baarle-Nassau, levert wekelijks op dinsdag en vrijdag 250 broden voor Zondereigen. (GAB RB; 2.073.564)

5 april 1916

In Baarle-Hertog werd veldwachter Andreas Wouters wegens kennelijk 'wangedrag' ontslagen, zie de gebeurtenissen van 15 juni 1915. Hij zou worden opgevolgd door Louis Huysmans, een afgekeurde soldaat. Na de oorlog schreef Wouters een verweerschrift aan de minister van Binnenlandse Zaken waarin hij verzocht weer in dienst te mogen treden. Volgens hem was de directe aanleiding tot zijn ontslag terug te voeren tot een incident uit 1907, waarna de burgemeester en de arrondissements-commissaris een aanleiding zochten om hem te ontslaan. Burgemeester van Gilse was echter van oordeel dat Wouters op het ogenblik van de schietpartij (15 juni 1915) dronken was geweest. Dát plus het feit dat hij in de daarop volgende maanden weigerde verantwoording af te leggen voor de gemeenteraad en zijn dienstorders te ontvangen van de burgemeester, waren de redenen voor zijn ontslag. Van Gilse was kordaat en leidde zelfs persoonlijk bij zijn veldwachter een huiszoeking naar een voorraad wapens die Wouters bij het begin van de oorlog in bewaring had gekregen van de plaatselijke douanebrigadier. (onuitgegeven kroniek van Jan Huijbrechts)

5 april 1916

"De gemeenteraad, willende een blijk van achting en genegenheid geven aan de soldaten dezer gemeente die strijden voor wat ons boven alles duurbaar is: de eer en de roem van ons geliefd België. Besluit: een buitengewoon krediet van 275fr wordt gesticht in de gemeentebegroting van 1916. Dit bedrag zal worden verdeeld tusschen de soldaten van Baarle-Hertog en zal in natura (tabak, cigaren en chocolade) worden toegezonden." (GAB; gemeenteraad Baarle-Hertog)

7 april 1916

De gemeentelijke geldmiddelen zijn geheel uitgeput. (GAB RB; 2.073.564)

12 april 1916

Burgemeester van Gilse vroeg de oprichting van een spoorstatie in Baarle-Hertog om problemen zoals met de kisten petroleum te voorkomen. “Ik wil in volle vrijheid de noodige goederen ontvangen in transit door Nederland. Dan zijn alleen de landen van herkomst en bestemming erbij betrokken.” (GAB RB; 2.073.564) Uit de briefwisseling blijkt dat de relatie tussen de besturen van Baarle-Hertog en Baarle-Nassau helemaal was verzuurd. Haat en machtsmisbruik verhinderden een goede samenwerking.

18 april 1916

Een typisch staaltje van de incidenten die zich om de haverklap voordeden, vond plaats toen de Belgische ambassadeur klacht indiende bij het Nederlandse ministerie van Buitenlandse Zaken omdat de Nederlandse overheid twaalf kisten petroleum, die vanuit Engeland verstuurd waren ter attentie van de burgemeester van Baarle-Hertog, niet wou vrijgeven. De minister besliste daarop dat deze kisten tot aan de wapenstilstand op het station van Baarle-Nassau moesten gestockeerd blijven. Al deze beklijvende tegenmaatregelen konden echter niet verhinderen dat de installatie heel de oorlog door operationeel is gebleven. (JH)

29 april 1916

Burgemeester van Gilse deed zijn beklag over diverse incidenten: “De veldwachter van Baarle-Nassau deed een onderzoek bij vier bakkers in Baarle-Hertog. Er wordt Nederlandse gemeente- en provincietaks geëist van Belgische kleinhandelaars. Nederlandse gendarmes onderzoeken in Belgische huizen het gebruik van eetwaren die uit Nederland werden uitgevoerd. Het controlerecht werd verruimd van eetwaren tot eender welke goederen. Bijna dagelijks verschijnt de Nederlandse Marechaussee in Belgische cafés om er het verbruik van vloeibaar carbonzuur op te meten. De Belgische brouwerij (Brasserie St.-Antoine van Antoon Brosens) is al bijna zes maanden gesloten omdat er geen mout kan worden aangekocht. Beenhouwers van Baarle-Hertog kunnen geen vee uit Nederland slachten omdat ze in Baarle-Nassau geen slachtrecht hebben. In de gemengde commissie voor uitvoer van levensmiddelen hebben de gemeenteraadsleden

totaal geen invloed. Alles hangt af van de goede wil van de militairen en douanes. Belgen die buiten de Baarlese draad wonen, kunnen zich slechts met etenswaren bevoorraden mits een goede militaire escorte.” Toch was er ook goed nieuws: “Sinds het bezoek van minister Loudon wordt er niet meer met dezelfde volharding gefouilleerd bij personen die arriveren in Baarle-centrum.” (GAB RB; 2.073.564)

30 april 1916

Burgemeester van Gilse kloeg over ‘belachelijke plagerijen’ naar aanleiding van de arrestatie van Oscar Van den Driessche (ontvanger bij de telegraaf): “Functionarissen van Baarle-Hertog worden op het grondgebied van Baarle-Nassau systematisch opgepakt en in overtreding bevonden, alhoewel ze dezelfde papieren hebben als de inwoners van Baarle-Nassau. Meerdere eerbare mannen van Baarle-Hertog zijn door het vredesgerecht van Tilburg al veroordeeld tot celstraffen van 1 tot 7 dagen en geldboetes. Er is sprake van ondermijning van het gezag.” (GAB RB; 2.073.564)

5 mei 1916

Dhr. Bisseux, in bijzondere dienst in Baarle-Hertog als politicommissaris, werd door de overheid teruggeroepen naar Calais. (GAB RB; 2.073.564)

10 mei 1916

Dat de Duitsers zélf niet immuun waren voor de ‘dodendraad’ illustreert het lot van Heinrich Metser. Deze reservist uit het Ersatz Landstürmm Infanterie-Battaillon ‘Neuss’ werd in de buurt van het Withof aan de grens met Castelré geëlectrocuteerd toen hij een dood konijn tussen de draden wou gaan oppikken... (JH)

11 mei 1916

De burgemeester van Baarle-Nassau weigerde een lijst te geven van Belgische vluchtelingen die op zijn grondgebied verblijven. (GAB RB; 2.073.564)

12 mei 1916

In de Dodengang in Diksmuide sneuvelde Emiel Cornelis Van Dijck, korporaal-brancardier van het 9de linieregiment. Emiel werd op 29 september 1886 in Zondereigen geboren als zoon van schoolmeester Jaak Van Dijck en van Maria Louisa Verschueren.

Emiel van Dijck

Emiel was sinds 1909 schoolmeester in Zondereigen. Op muzikaal gebied was hij zeer begaafd, net als zijn vader. Emiel volgde hem op, als onderwijzer

maar ook als koster van de St.-Rumolduskerk. In 1912 trouwde hij met Marie Vermeiren, een onderwijzeres uit Borgerhout. Hun huwelijksgeluk was van korte duur. Dochtertje Maria was slechts tien maanden oud toen Emiel op 1 augustus 1914 werd opgeroepen door het leger. Zijn vrouw was bovendien drie maanden zwanger. Emiel kwam voor het eerst als brancardier in actie bij de verdediging van Luik en Antwerpen.

(Tekst van een vriend van Emiel:) “Nog herinner ik mij den dag dat het mij gegund was hem naar zijn geboortedorp te vergezellen, waar wij eenige uren verlof kwamen doorbrengen. Nooit zal ik uit het geheugen verliezen hoe de brave mensen van Zondereigen hun meester met groote blijdschap kwamen begroeten, hoe zijn woorden met begeerigheid, met vertrouwen werden onthaald, hoe in de kerk tranen in de oogen welden bij zoo menige toehoorders wanneer onze vriend met zijn heldere stem den Credo zong. Ik herinner mij nog de blijde jubelende vreugde van die liefdevolle echtgenote, van die gelukkige ouders.”

Februari 1915 werd dochtertje Louise geboren. De oude dokter Govaerts meldde Emiel het goede nieuws. Zijn brief bereikte de Westhoek negen

dagen na de geboorte. Meer dan een jaar later kwam Emiel om het leven. Nooit heeft hij zijn dochter gezien en Louise heeft nooit haar vader gekend.

(Tekst van pater Ladislas:) “Het was in helse gevechten dat onze meester met zijn divisie ons begin mei afloste. Toen hebben wij malkander gezien, ik keek hem nog na toen hij met zijn berrie optrok ginder naar die hel, waarin hij weldra omkwam met tal van kameraden. Die berrie was voor zijn eigen lijk: eilaas voor vrouw en kroost!”

(Tekst van P.J. Cornelissen, een vriend van Emiel:) “Sedert mei hebben wij eenen nieuwen secteur overgenomen, den Dodengang in Diksmuide. De Duitschen, die slechts eenige meters van ons liggen, beschieten onze loopgrachten met bommen van alle kaliber, wier moorddadige werking verschrikkelijk is. Den twaalfden mei 1916 moest onze compagnie de voorposten leveren. Den elfden 's avonds hadden wij stand genomen. Den nacht brachten wij grootendeels door met klappen. Ik herinner mij nog hoe Emiel met liefde sprak van zijn teerbeminde vrouw en zijne lieve kinderen, want hij kwam juist een brief te ontvangen van Mr. De Bont of Bonte van Baarle-Hertog. Deze heer had nog met zijn vrouw gesproken eenige dagen voordien. Den twaalfden, rond half vijf 's morgens,

Brancardier Emiel Van Dijk met zijn broer

Emiel Van Dijck in de Dodengang

man in den abri. Drie ervan werden getroffen; Emiel en René doodelijk en één soldaat lichtelijk. Groot was de verslagenheid in de compagnie, waarin Emiel niets dan vrienden telde en ontelbaar zijn de bewijzen van genegenheid die mij voor hem zijn aangeboden.”

Emiel heeft veel levens gered als brancardier. De soldaten noemden hem ‘meester’ en zij keken vol bewondering naar hem op. Emiel werd vereerd met

vliegt de eerste bom de lucht in en met een helsch gekraak ontploft hij op eenige meters van onze loopgracht. We maken ons gereed om wat achteruit te trekken buiten bereik der bommen. Maar helaas! Een tweede bom valt juist voor onzen abri. Een plank wordt afgerukt en honderden scherven vliegen binnen. Emiel werd getroffen in het hart, viel ten gronde en ademde spraakloos nog eenige seconden; intusschentijd ontving hij de absolutie van E.H. Stassin alsook het Heilig Olijfel. De dood had haar werk verricht. Mijn andere vriend, René Moreau, werd ook getroffen en stierf een uur later. Wij lagen met zeven

René Moreau (l.) sneuvelde samen met Emiel Van Dijck

het Oorlogskruis en de Leopoldsorde. De brancardiers van zijn regiment legden een kroon neer op het graf, zijn Kempense collega-onderwijzers aan het front zorgden voor een Vlaams heldenhulde kruis, dat na de oorlog werd verwijderd door het Belgisch leger en vervangen door een uniform zerkje.

15 mei 1916

Het gemeentebestuur van Baarle-Hertog weigerde de gemeente Baarle-Nassau te betalen voor het onderhoud van de aardewegen omdat geen specificatie kon worden voorgelegd (of omdat men weigerde dit te doen). “Wij weten echt niet welke werken het betreft. Dus zijn er volgens ons geen werken gebeurd, dus geen betaling van 75 gulden,” aldus het gemeentebestuur van Baarle-Hertog. (GAB RB; 2.073.564)

16 mei 1916

“Op ons dorp (Poppel) was de klap dat de oorlog voor nieuwjaar wel zou gedaan zijn, dus: wij moesten nog maar wat geduld hebben, zegden zij. Maar ik zegde: we hebben al wel twintig maanden geduld gehad en nog is er weinig verandering...” (Karel van der Voort uit Poppel in Kamp Zeist aan zijn neef Cornelis Huybrechts uit Zondereigen in Kamp Harderwijk).

18 mei 1916

“Dien dag had ik slecht nieuws ontvangen van mijn kozijn Karel Jespers. Deze schreef mij dat onze Vriend Emiel Van Dijk van Zondereigen den 13 mei gesneuveld was door een bom aan Dixmuide en vreeselijk moet zijne wonde geweest zijn. Op vier juni ben ik in permissie naar Adinkerke geweest naar het graf gaan zien waar onze dorpsgenoot Emiel begraven lag.” (oorlogsdagboek van soldaat Fons Versmissen uit Zondereigen, archief werkgroep Zondereigen)

19 mei 1916

“Ik heb uw brief ontvangen en ben blij dat gij, Charles Lauwerysen en August Nooyens het nog altijd goed stelt. Ik heb over enige dagen een brief van thuis ontvangen en ge kunt niet geloven hoe blij ik was want het was

meer dan zes maanden geleden dat ik nog iets van thuis had gehoord. Mijn broeder Charel had een paspoort gekregen tien dagen geleden, om hooi te halen dat nog in een beemd zat achter de draad. Zo had hij op de Baarlebrug een brief geschreven. Dat was nogal een toer om daar naartoe te rijden, want hij moest langs Weelde-Station en Baarle en dan naar Baarlebrug. (Hetzelfde verhaal hoorden we over Fons Van Beek: die moest ook twee uur om rijden en was dan op een kwartier afstand van thuis. Mondelinge mededeling Gust Van Beek) Charel reed 's morgens om 8 uur van huis en was 's avonds om 11 uur terug. En ze moeten het hooi nog uitdragen, want hij kon niet in de beemd komen. En dan had hij nog een lui paard, dat van Van Ginneken. Ons paard moest veulen. Het was maar twee jaar oud toen ze ermee naar de hengst gingen. Dat is wel jong, maar in zo'n tijd moet je al wat doen om het niet te moeten afgeven. Ze hadden al van alles af moeten geven: haver, koren, hooi en stro. Het werd wel betaald, maar niet veel. Het is anders allemaal duur. Laatst hadden ze nog een nest jonge varkens verkocht van vier weken oud. Ze kostten 62 frank per stuk. Ze hebben nog zoveel beesten als voor de oorlog... Voor de boeren gaat het nog redelijk. Louis Van Loon was juist die dag overleden. Het is spijtig van zo'n jonge kerel." (soldaat Jan Verstraelen uit Zondereigen aan zijn kozijn Cornelis Huybrechts in Kamp Harderwijk)

24 mei 1916

Er waren problemen met de vergoeding van Isidoor Valgaeren, als militair geïnterneerd in Zeist. Zijn ouders ontvingen geen betaling van juli 1914 tot mei 1916, zijnde 23 maanden à 15 frank = 345 frank. (GAB RB; 2.073.564)

1 juni 1916

Bij één persoon van de lichting 1915 (Josephus Joannes Jansen) en bij drie personen van de lichting 1916 (Frans Van Gils, Constant Vermeeren en Adrianus Verschueren) bestond er twijfel over de nationaliteit. Volgens burgemeester van Gilse waren het Belgen. Immers, "wie in Holland is geboren uit eenen Belg die in Holland was gevestigd op het ogenblik van de geboorte van het kind, is Belg." De vier personen hebben zich echter ingeschreven in het Nederlandse leger, "waar ze welwillend werden

onthaald.” Josephus Jansen (°Baarle-Nassau 29 oktober 1895) was een zoon van bakker Petrus Jansen, verblijvend in Baarle-Nassau en zelf geboren in Baarle-Hertog op 2 december 1853). Frans Van Gils (°Baarle-Nassau 7 juli 1897) was een zoon van Jozef Van Gils, werkmán uit Meer. Constant Vermeeren (°Baarle-Nassau 26 februari 1897, ingeschreven in het Nederlands leger in Breda op 22 mei 1916) was een natuurlijk kind van de Belgische Maria Voeten. Het kind werd gewettigd door haar huwelijk met de Belg Frans Vermeeren, zelf geboren in Baarle-Hertog. Adrianus Verschueren was in Nederland geboren op 4 maart 1897 uit Belgische ouders (dus na 30 juni 1893, de datum waarop de wet van toepassing werd). Volgens de Belgische en de Nederlandse wetten was hij dus een Belg. Burgemeester van Gilse vroeg een streng onderzoek vanwege de overheid. Van de lichtung 1915 gingen meerdere jongens zich pas aanbieden na “bedreigingen van overheidswege”. Hij vroeg ook om de lichtung 1916 zonder verder uitstel op te roepen: “Van de lichtung 1916 heeft alleen Leon Gillis een oproep ontvangen om zich op 2 juni aan te melden voor het vertrek naar Folkestone. U weet hoe dat gaat: de ene vertrekt niet omdat de andere blijft.” (GAB RB; 2.073.564)

9 juni 1916

Jos Leestmans, schepene van Baarle-Hertog en wonende in het bezette Zondereigen, werd gemachtigd om het onderwijzend personeel van Zondereigen te betalen. (GAB RB; 2.073.564)

Jozef Leestmans

12 juni 1916

“Eerst moet ik zeggen dat wij horen dat vader weer goed gezond is. Wij zijn ook gezond en hebben onze buik nog vol. De jongste dochter van Neelis Verschuuren is dood. Zij moet lang ziek geweest zijn. Charel Springaar is ook dood, zegde Net Frijters. En Mie Van Ammel scheidt er met Kerstmis uit met boeren. Er is hier op Gel over een veertien dagen een Duits over de grens gekomen. Met behulp van zijn bajonet is hij onder de draad door gedabd. Hij was hier bij Gust Frijters nog geweest. Hij was ook content dat hij in Holland was, want hij kon alle dagen de tijding verwachten van naar het front te moeten gaan en had er al genoeg van. Hij was getrouwd en had ook kinderen. Verleden week is er weer ene over gekomen aan de statie. Die kerel had de draad vermeden. Hij had een pakje wasgoed onder de arm en deed alsof hij naar de wasvrouw zocht en sprong naast de schildwacht over de ketting en was in Holland. Een andere Duitser is dicht bij de kapel aan de Statie aan de draad dood gebleven. Dat zijn er al drie en die anderen op Gel hadden gezegd dat er nog veel kwamen als ze durfden en als er de draad niet stond. Er is ook nog een Russische krijgsgevangene over de grens gekomen die aan het front werkte. Hij had 21 dagen gegaan eer hij hier was, had hij in Baarle gezegd. Hij had ook gezegd dat hij weer naar Rusland ging en naar het front. Ge zult ook wel weten, denk ik, dat Mil Van Dijck dood is. Hij moet in Diksmuide gesneuveld zijn door het vallen van een bom uit een vliegmaschine... De duurte van het vee in België wordt nog hoger. Bij Gust Jansen hebben ze 2.000 frank voor een vaars geboden en ze kregen ze niet. 2.100 moest het zijn... Komt met verlof eens lang, ge zijt altijd welkom, dat weet ge. Er zijn er nog meer in verlof gegaan. Gust Nooyens heb ik ook nog niet gezien. Ge zult misschien allemaal gelijk komen met Zondereigen kermis...” (Charel Huybrechts vanuit Baarle-Nassau aan zijn broer Cornelis Huybrechts in Harderwijk).

15 juni 1916

De gemeentebesturen van Ravels, Weelde en Poppel vroegen om wekelijks 50 kg vleeswaren te mogen ontvangen uit Baarle-Hertog. De burgemeester van Baarle-Hertog dacht dat dit moest kunnen omdat de slaggers van Baarle-

Hertog accijnsrechten betaalden voor het slachtvee dat vanuit Nederland in Baarle-Nassau werd ingevoerd. De directeur van de belastingen in Breda weigerde op 3 oktober 1916 hierop in te gaan. (GAB RB; 2.073.564)

5 juli 1916

“Ik ben voor acht dagen in congé geweest bij mijn schoonbroeder Blockmans. Die is nog altijd in Frankrijk, ver achter het front en hij verdient er alle dagen 10,50 frank. Ik ben er nu al voor de tweede keer geweest. Verleden jaar zijn we samen naar Engeland geweest. Frans Jansens van Strikken zie ik bijna alle dagen en over veertien dagen heb ik nog bij August Remeysen geweest. Hij stelt het ook nog goed.” (soldaat Jan Verstraelen uit Zondereigen aan zijn kozijn Cornelis Huybrechts in Harderwijk)

5 juli 1916

Aanvaring tussen de twee Baarlese burgemeesters. Mensen (B-N) riep Van Gilse (B-H) toe: “Vroeger liep men hier aan uwen leiband, doch die tijd is uit.” (GAB RB; 2.073.564)

13 juli 1916

De gemeenteraad besliste om mevrouw Van Dijk-Vermeiren (haar man was zopas gesneuveld in Diksmuide) in functie te houden. Ze gaf al twee jaar onderwijs in Zondereigen, tot aller voldoening. (GAB RB; 2.073.564)

21 juli 1916

“De Burgemeester van Baerle-Hertog heeft de eer te berichten dat een Te Deum zal gezongen worden op vrijdag 21 juli te 11 ½ ure in de parochiale kerk van Baerle-Hertog.” (GAB; schepencollege Baerle-Hertog)

21 juli 1916

In Baarle-Hertog grepen de daar residerende bannelingen, de nationale feestdag aan om er een grote ‘vaderlandsche betooging’ te organiseren. (onuitgegeven kroniek van Jan Huijbrechts)

28 juli 1916

Burgemeester van Gilse gaf inlichtingen aan de consul in Vlissingen over Adrianus Jacobus Martens, woonachtig in Oud-Turnhout. Martens was geboren in Baarle-Nassau, volgens Van Gilse uit Belgische ouders. Hij was dus zelf ook Belg en bijgevolg dienstplichtig. De burgemeester komt tot dit besluit na een mooi staaltje logica. Grootvader Martens woonde in Baarle-Hertog ten tijde van de Belgische onafhankelijkheid en ook nog na het sluiten van de vrede tussen België en Nederland (grensverdrag 1839). Dat maakte van grootvader Martens een Belg. Bijgevolg waren zijn zoon en kleinzoon Belg, beiden als kind van een Belgische vader. Burgemeester van Gilse merkt op dat vaak verhuisd wordt van Baarle-Hertog naar Baarle-Nassau en omgekeerd, echter niet met de bedoeling om zich definitief in het buitenland te vestigen. (GAB RB; 2.073.564)

Het is niet duidelijk of Alfons Martens (°Baarle-Nassau 7 januari 1888, +Sinaai 24 juni 1960) tot diezelfde familie behoorde. Fons studeerde aan het Klein Seminarie in Hoogstraten. Na correspondent te zijn geweest van 'De Maasbode' werd hij in 1914 de eerste hoofdredacteur van 'Ons Volk ontwaakt'. Tijdens WO I was hij actief in Frankrijk. Daarna werd hij de bezieler van het radicale Vlaams Nationale satirische weekblad 'Pallierter' samen met zijn zwager Filip De Pillecijn (leider van de Frontbeweging). In 1925 keerde Fons Martens terug naar 'Ons Volk Ontwaakt', dat hij bleef leiden tot aan de Tweede Wereldoorlog. Toen werd hij hoofdredacteur van de collaboratiekrant 'Het Algemeen Nieuws'. Na WO II werd Fons veroordeeld tot een zware gevangenisstraf. Hij kwam pas omstreeks 1955 vrij en was nadien vooral actief in de religieuze journalistiek. (e-mail Jan Huijbrechts)

8 augustus 1916

Voor heel wat opschudding zorgde de tragische dood van een student aan het Klein-Seminarie van Hoogstraten, de 17-jarige Jan Jozef Van Der Kelen uit St.-Kwintens-Lennik. Hij wou tijdens het schoolverlof naar Engeland vluchten om zich bij zijn ouders te vervoegen. Hij was er omstreeks 15.00 u. (zoals het Wortelse overlijdensregister stipuleert) al in geslaagd om ter

hoogte van de boerderij van Louis Meyvis aan het kapelletje van Minderhout, via een slootje, onder de versperringen door te geraken. Toch werd hij, toen hij zich al bijna 100 meter op het grondgebied van Castelré bevond, in het hoofd geschoten door een Duitse soldaat. Hij overleed ter plaatse. Zijn stoffelijk overschot werd te Wortel begraven, waar zijn graf tot de Duitsers dit verboden geregeld van vers geplukte bloemen werd voorzien door dorpsbewoners. (JH)

14 augustus 1916

“Eerw. Heer L. Mertens van Zondereigen is uit Frankrijk afgekomen als aalmoezenier voor ons bataljon. Tegen den avond van 14 augustus 1916 kwam hij mij vragen of ik ordonnans (helper) wilde worden van hem. Op zondag 15 augustus was ik dan zijn helper en misdienaar. Ik moest dan de kleine exercities in de compagnie niet meer meemaken, ook de wacht in de loopgrachten niet altijd. Dezelfde avond trokken ik en M. Mertens naar de eerste lijn voor drie dagen en dan drie dagen verder achteruit waar de auto’s van het roodkruis de gekwetsten kwamen halen.”
(Uit het dagboek van Fonske Versmissen)

Aalmoezenier Louis Mertens

Alfons Jozef Versmissen werd op 11 april 1893 in Zondereigen geboren als zoon van timmerman Adriaan Jozef Versmissen en van Maria Philomena

Fons Versmissen

Jespers (de overgrootouders van Guido Versmissen, beter bekend onder zijn artiestennaam 'Guido Belcanto'). Op 16 september 1913 werd hij opgeroepen in het leger. Zijn dienstplicht was bijna ten einde toen de oorlog uitbrak. Versmissen kreeg toen een zilveren frank mee van zijn moeder. Die heeft hij altijd als geluksbrenger bij zich gedragen. Fonske diende tijdens de oorlogsjaren als soldaat van het 7de en het 17de linieregiment, van 4 augustus 1914 tot 31 oktober 1918. Toen werd hij door gifgassen bevangen en belandde hij ver achter de linies, in Noord-Frankrijk. Veertig dagen verlof Op 21 augustus 1919 kreeg hij veertig dagen verlof in het leger. Op 30 september 1919 zwaaide hij definitief af.

Later zou Fonske Versmissen door de gifgassen aan chronische

bronchitis gaan lijden. Zijn invaliditeitsbewijs als oorlogsinvalide dateert van 1 augustus 1928 en vermeldt een arbeidsongeschiktheid van 30%. Fonske werd vereerd met het Oorlogskruis met palm, de zege- en de herinnerings-medaille. Hij behaalde niet minder dan acht frontstrepen. Na zijn huwelijk met Maria Barbara Kuypers in 1921 verhuisde hij naar Hoogstraten (Van Aertselaerstraat), waar hij tot zijn 65ste tramontvanger was. Hij overleed op 75-jarige leeftijd.

16 augustus 1916

Eén van de uiterst zeldzame huwelijksaankondigingen, van Jansen-Segers, werd aangeplakt aan de gemeenteschool van Zondereigen. (GAB RB; 2.073.564)

21 augustus 1916

Burgemeester van Gilse trad meer en meer op als tussenpersoon tussen de Belgische overheid in het buitenland en de gemeentebesturen in het bezette binnenland. Hij meldde bijvoorbeeld het overlijden van soldaat Willem Cornelis Mertens (°Weelde 16 december 1891), 7de linieregiment, gesneuveld te Steenstraat op 20 juni 1916. Mevrouw Mertens woonde in Ravels. Wat later informeerde hij op vraag van de Ravelse burgervader bij de chef van het kabinet van de Minister van Oorlog in Le Havre naar nieuws over soldaat Henri de Kort, 2de regiment carabiniers 4de bat. 3de cie. (GAB RB; 2.073.564)

28 augustus 1916

De enclaves telden 1031 inwoners en 93 vluchtelingen. (GAB RB; 2.073.564)

30 augustus 1916

“Hij zou er ook nog een man of tien kunnen uithalen om in de heide te werken. Het is hier alsof ik terug thuis ben.” (Geïnterneerde soldaat August Nooyens uit Zondereigen aan Corneel Huybrechts, geïnterneerd in Kamp Harderwijk. Gust was zopas tewerkgesteld bij een landbouwer in Bladel.)

30 augustus 1916

Twee gendarmes arriveerden in Baarle-Hertog. (GAB RB; 2.073.564)

2 oktober 1916

“De gehele zondag was hier verschrikkelijk roffelvuur te horen, waarschijnlijk uit de Somme-streek in België. Rond zes uur verzwakte het geluid, zodat men aanneemt dat infanterie-acties begonnen zijn.” (Tilburgse Courant)

3 oktober 1916

Johannes Alex, koerier van het Belgische consulaat-generaal in Vlissingen, diende klacht in bij de minister in La Haye na een incident in Baarle. (GAB RB; 2.073.564)

4 oktober 1916

Op 4 oktober 1916 mocht Cornelis Huybrechts vanuit kamp Harderwijk in uniform vertrekken naar het Zandeinde in Riel, om er te gaan werken op de boerderij van Arnold Schellekens. Die betaalde hem zes gulden per week, waarvan 2,5 gulden via de overheid op een spaarboekje werd gestort. Dat geld werd hem na de oorlog overgemaakt. Nellis kwam vanaf eind 1916 regelmatig op bezoek bij zijn broer Charel (Ghil, Baarle-Nassau). Het was naast de briefwisseling met zijn neef Peter het enige contact met de familie. Omwille van de dodendraad geraakte hij niet in België.

4 oktober 1916

Guillaume Van Beurden, geïnterneerde soldaat, werd als landbouwer tewerkgesteld bij de weduwe Van den Broeck in Baarle-Nassau. Hij verdiende daar 4,50 gulden per week waarvan 1,50 gulden naar een spaarboekje ging. Adrien Verschueren verdiende op dezelfde manier zes gulden bij J. Brosens in Ulicoten. Charles Van der Voort werkte twee dagen bij Willem van Gool in Baarle-Nassau en keerde dan terug naar het kamp. (GAB RB; 2.073.564)

5 oktober 1916

Naar aanleiding van de controles van Belgische winkels door de veldwachter van Baarle-Nassau vroeg burgemeester van Gilse aan zijn collega dhr. Mensen uit Baarle-Nassau om voortaan de circulaires der Nederlandse regering (die ook de inwoners van Baarle-Hertog aanbelangden) te bezorgen bij het gemeentebestuur van Baarle-Hertog, dat zelf zou instaan voor de huis aan huisbestelling ervan. (GAB RB; 2.073.564)

5 oktober 1916

Jan Van Thuerenhout, een uit Mechelen afkomstige 40-jarige postbode, wou als oorlogsvrijwilliger de grens oversteken. Op de Baarleheide aan de grens tussen Castelné en Wortel werd hij neergeschoten. Hij werd op Nederlands gebied getroffen want bij zijn naam staat in het Mechelse overlijdensregister in potlood geschreven 'décédé en Hollande'. Hij moet actief zijn geweest als smokkelaar, want Jan kreeg postuum de Leopoldsorde mét gulden streep als "erkenning van zijn diensten aan het land bewezen en voor zijn toewijding tijdens de oorlog." Zijn stoffelijk overschot werd na de wapenstilstand opgegraven en overgebracht naar het militaire erepark op het Mechelse stadskerkhof. Van Thuerenhout was gehuwd en vader van een zoon. (JH)

8 oktober 1916

"Wel heeft het hard geweest als men in twee jaar niets meer heeft gedaan en ge kunt wel denken, het is hier geen kettingen maken. Maar het is toch veel beter als in de pindraad. Men is toch heel wat vrijer." (strijd- en slaapmakker Frans Neefs vanuit steenfabriek Ruischerbrug in Noorddijk, Groningen, aan Karel Lauwerysen, barak 24 in Harderwijk, Gelderland)

8 oktober 1916

"Zoals ik heb vernomen bent u er ook bijna uit. Het doet mij genoegen want het is toch een heel ander leven, zeker als men een plaats aantreft zoals ik en Karel. Er zijn in België weer veel paarden opgeëist..." (August Nooyens bij Jan Meulemans, Leemskuilen in Bladel aan Cornelis Huybrechts, post doorgestuurd naar Arnold Schellekens, Zandeinde in Riel).

Bronnen

GAB: Gemeentearchief Baarle-Hertog

GAB RB: Gemeentearchief Baarle-Hertog - Register van Briefwisseling

JH: Jan Huijbrechts in "Castelné 1914-1918, Begrensd Overleven"

Met een knipoog en een glimlach... vanuit het heden naar het verleden.

Ria Willekens-Jansens

Inleiding

Al een paar decennia lang verzamel ik methodeboeken - rekenen, taal lezen, aardrijkskunde, geschiedenis, enz. - uit het onderwijs. Is er weer een methode verouderd of ruimen collega's wat op, dan weten ze me te vinden. Ik kan het niet laten om in die boeken wat te neuzen. Talrijke leuke voorvalletjes worden dan weer als herinneringen opgeroepen. Tevens verbaas ik me soms over de al of niet veranderde ideeën over opvoeden en leren.

Regelmatig kom ik artikeltjes, gedichtjes, spreuken of opvoedkundige adviezen tegen die me doen glimlachen en die erg vertederend zijn. Eigenlijk zouden hier veel meer mensen van moeten kunnen genieten.....denk ik dan. Vandaar het idee om in Van Wirskaante wat "verantwoorde verstrooiing" te plaatsen van het heden en uit het verleden voor zowel de jeugd als de iets minder jeugdigen onder onze leden.

Mijn idee is om het hetzelfde onderwerp – als het lukt! – in het heden tegenover het verleden te plaatsen, bv. een gedichtje van nu en hetzelfde soort gedichtje van zoveel jaren geleden. Het liefst ook voor kinderen van nu en van toen bedoeld...

Eerste Communie

De voorbereiding voor de eerste communie op 30 april 2006 is in onze parochie O.L.Vrouw van Bijstand en op school De Akkerwinde weer gestart. Het volgende communieversje komt uit een communiedienst van 18 april 2004. Het heeft een mooie strekking en is eenvoudig van taal, voor kinderen van 7-8 jaar te begrijpen.

Handen

1. Handen uit de mouwen,
handen in elkaar,
handen om te vouwen,
vrolijk zwaaien maar.
2. Handen om te strelen,
handen om te doen,
handen zijn er velen,
meer dan een miljoen.
3. Handen om te geven,
handen in een kring
handen zijn er velen,
klap ze maar en zing.
4. Handen om te spelen
handen groot en klein,
handen om te delen,
God, wat is dat fijn.

Een paar maanden geleden kreeg mijn man onderstaand communiewensje - na ruim 50 jaar - in handen. Hij ontving het als felicitatie van zijn Tante Nonneke op 17 mei 1953. Het versje is keurig geschreven op een zelfgemaakte kaart met een vroom communieplaatje op de voorkant geplakt. Met respect: Hoe anders is deze taal, het Rijke Roomse leven ten top....

Beste Jantje!

Op uw eerste Communiefeest,
Rijst schitterend voor mijn geest,
Het verheven visioen,
Van een hemels legioen.

Stagig daalt uit de hemel neder,
een heel groot Engelenleger
van Machten en Cherubijnen,
Van Tronen en Serafijnen.

Voor wie is die gunst, voor wie die eer?
Voor Jantje, die nu de eerste keer
In het reine bruidjeskleed,
Ter heilige tafel treedt.

O lieve Jezus, Christus Koning,

Maak mijn hartje tot uw woning,
Wijst Gij de goede engelen aan
Die ons Jantje bij zullen staan

Van Uw liefhebbende Tante
Zuster M. Concordia.

Herinneringen aan de oorlog (2)

Mevr. V.d.Put-Verschueren

De bevrijding heb ik meegemaakt aan den Driehuis in Baarle-Nassau, richting Alphen. Het was verschrikkelijk om tweeëntwintig dagen in de kelder onder het huis te moeten zitten met een hóóp mensen.

Ik was in dienst bij Louis Bernaerts en Miet Smulders. Die hadden vijf kinderen. Dat maakte samen al zeven. En ik dan, was acht. Ook die van Bernaerts thuis waren met drie of vier. En er was een meisje uit Rotterdam. Van Jan Raymakers waren er ook nog zes. Samen zaten we wel met achttien of negentien mensen in die kelder. Iedereen zag al een tijd aankomen, dat de Duitsers het land wel uit moesten, maar ze verzetten zich nog heel hevig.

Een paar maanden voor de bevrijding sjouwden de Duitse soldaten ook bij boer Bernaerts heel de zolder, daar waar drie kinderen en ik altijd sliepen, vol met stro. Wij moesten hier of daar beneden gaan slapen. Diezelfde dag, tegen de avond dat ze zo aan het werken geweest waren, werd heel de zolder vol Duitsers gepropt. Man lag tegen man, zei de boer. De boerin of ik zijn nooit gaan kijken!

Ook diezelfde dag kwamen in de goei kamer (die hadden sommige boeren) verschillende officieren of andere grote bazen. De familie moest alles laten staan wat er stond; stoelen, tafel en kast. De kinderen en ik sliepen in een kamer daarnaast. Tussen die twee kamers was wel een gang, maar de eerste nacht kon ik bijna niet slapen. Ik hoorde regelmatig vrouwenstemmen. 's Anderendaags vertelde ik dat tegen de boer en de boerin. Ze zeiden: dan zullen wij vanavond ook eens komen luisteren. Er zaten rolluiken voor hun ramen. Die wilden ze een klein beetje open laten om misschien ook wat te kunnen zien. En ja hoor, 's avonds kwamen er weer meisjes. Het waren er die erom bekend stonden, dat ze met de Duitsers aanhielden. Miet, de boerin zei dat ze die wel kende. Hoe lang de Duitsers bij Bernaerts gebleven zijn weet ik niet meer.

In september begonnen steeds meer Duitsers richting Alphen te lopen, met alles wat ze maar te pakken konden krijgen, tot kinderwagens toe. Op een nacht waren de Duitsers van de boerderij ook ineens weg. Vanaf toen moesten wij in de kelder slapen. Overdag liepen we nog wel wat rond, maar er werd hoe langer hoe meer over en weer geschoten.

De burens kwamen ook naar ons toe. Wij durfden overdag maar zelden uit de kelder. Ik schreef al dat er kleine kinderen bij waren. Die begonnen te huilen van de honger. En de grote mensen werden ook flauw. Toen is de boer uit de kelder gegaan en heeft een koe gepakt. Die beesten liepen overal rond. Ze hadden er flink last van dat ze niet op tijd gemolken konden worden. Ik heb die ene koe toen gemolken. Dat deed ik later nog verschillende keren. Het beest was gewoon blij dat ze van haar melk verlost was en wij hadden melk om er pap van te maken. Daarvoor moest wel eerst de kachel aangemaakt worden, want gas was er niet en de elektriek was helemaal kapot. De boer heeft in die verschrikkelijke tijd ook nog twee keer brood gebakken.

Een tijd van te voren was er een kalf geslacht en ingeweekt. Slachten was wel streng verboden, maar nu we in de kelder zaten, konden we toch soep maken met wat water en een weckpot vlees. Zo hoefden we geen honger te lijden. Van slapen kwam heel weinig terecht. Soms was je zo moe dat je een heel eind in de nacht al zittend toch in slaap geraakte.

's Nachts trokken nog altijd veel Duitsers terug richting Alphen. Als iemand van ons naar de WC moest, dan keek die vlug even door het raampje. Met paarden en karren die ze overal weghaalden en met kruiwagens hebben we ze langs zien komen. De Engelsen en Polen zaten hen stevig achterna. Hoe dat allemaal ging weet ik niet meer zo precies. Ge kunt er nu misschien wel mee lachen, maar die mensen in de kelder, en ik ook, hebben nooit zoveel gebeden in ons leven als toen, om toch maar levend uit die kelder te mogen komen.

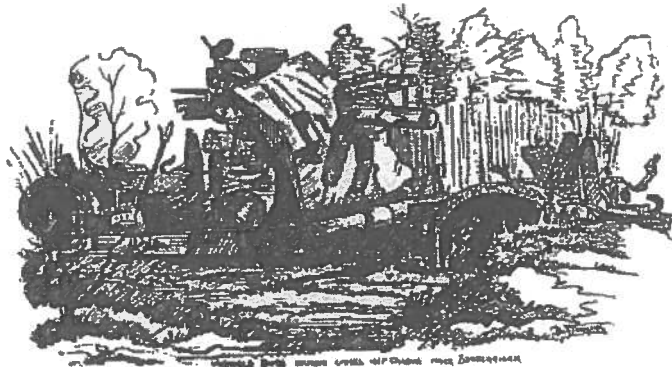
Een zoontje van de familie Bernaerts was heel erg ziek geworden. Het kind had het heel benauwd. Dokter Govaerts kwam zo vlug als hij durfde. Zo gauw de Polen ons bevrijd hadden, was er een legerdokter bij geweest.

Heel goed kan ik me nog herinneren dat de eerste Polen, met het geweer in de aanslag in de kelder kwamen en alles doorzochten om te zien wie er allemaal in zaten. Een uur later ongeveer kwamen er opnieuw Polen naar beneden en die deden teken dat we er uit mochten komen. Ze deelden wit brood uit, chocolade en sigaretten. We wisten niet wat ons overkwam. Toch moesten we die nacht daarop nog in de kelder blijven, want er werd nog steeds geschoten. Vreselijk.

Op maandag 20 december 2004 ben ik naar de familie Bernaerts geweest op den Driehuis, daar waar ik de bevrijding heb meegemaakt. Miet, de boerin, leeft nog en is in november zesennegentig jaar geworden. Ze weet alles nog goed. Ze zei dat we met meer mensen in de kelder gezeten hebben. Broer Toon van Louis Bernaerts woonde in Alphen. Toon en Ant hadden veel kinderen. Hun huis was met al dat schieten helemaal afgebrand. Dat hele gezin heeft ook in onze kelder gezeten, zei Miet. Dat wist ik niet meer, maar het is wel waar. De kleinste was Gemma, een kindje van een maand of acht. Dit gezin had niets meer; alles was in de brand gebleven. "Goed dat wij zelf en de kinderen er nog zijn," zei Toon nog.

Floor, een van de tweeling die geboren is toen ik daar werkte, heeft me bij mijn bezoek ook de kelder nog laten zien waar we zestig jaar geleden allemaal zo lang in hebben moeten zitten. Harrie, een andere zoon van Bernaerts, vertelde dat zijn vader de spijlen van het kelderraam verwijderd had. Als de nood aan de man kwam, hadden we daar langs naar buiten gekund.

Dat was ik ook vergeten.

Uit m'n jeugdjaore

Fons Willemsen

Toen 't 1929 wier, was ik zeuven jaor en bij ons moeder thuis waoren ze boer. Wè denk'te? Ik mos leren koren bèènen. Dè ging in 't begin nie best. Begint'r mèr aon: enen bussel strooi pakken en daor dan enen baand van strooi om doen. Dè mos mee een krolleke vastgezet wörre; zo'n dun haffelke strooi in mekaore draaien en dan onder den baand steken. 't Viel nie mee. Mèr den aonhouwer wint, zeggen ze, en een bietje laoter kos ik koren bèènen.

Dè werken gaaf allemaol niks, mèr die angels van dè koren. Daormee zaten oew sokken vol en dè jeuhte en pikte! Nou was rogge wel 't ergste. Daor zaten van die grote aoren aon. Haover bond ik nogal wè liever. Die was lochter en veul zuiverder.

Een paor maonden laoter, in oktober mossen de èèrpels uitgedaon wörren. Dè gebeurde mee de riek. Ze wisten nie beter. M'n ooms, Gustoom en Nardoom staken ze uit. Wij als klein mannen, mossen ze uitdabben en in spraai gooien veur te drogen. Pas tegen den aovend raopten wij ze op. Onze grutvaoder en ons moeder raopten de grote op en lieten de kleintjes liggen. Die mossen wij opraopen, onze Jos en ik. Dè waoren er nie zo veul. Ze wieren in jute zakken gedaon en meestal mee naor huis genomen. Dè was goei vèèrkeseten. Ze wieren gekookt en daor ging dan mèl deur. Daor groeiden die kuusen goed van, joh.

Zo was er op de boerderij van onze Vao – dè was onze grutvaoder – Altij wel iets te doen waormee ge kon helpen. Op 't lest van 't jaor mossen de bieten er uit. 't Loof afsnijen dee onze Vao en ik mos de peeskes eraf doen. Dè waoren die dooi sliertjes die boven aon de bieten hongen. Ik dee dè nie gèère. Ik had ze liever mee uitgedaon. Daor was ik nog te klein veur, zeejen ze. Daor hou'd 'oe dan mèr aon.

Weer laoter in 't jaor, in november, de koeien stonden al op stal, dan mos 't 'er gruuun geplukt wörren. Dè was toch een miserie. Het mos meestal 's zaterdagsmiddags. Als't dan vroor..., jonge, jonge, 't was of oew handen afvroren, zo kou. Dan moste tussendeur echt wel 'ns 'ne keer rössen en mee oew èèrmen slaogen. Ik heb er heel wa mee afgezien. Mè gèere of nooi; ge most helpen.

Mèèr en april, dè vond ik de goei maonden. Dè waoren de leste maonden veur in de bossen te werken. Dan mos 'r veur stookhout gezörgd wörren veur de volgende winter. Nou motte nie denke dè't'r in de zomer nie gestookt wier. D'r was geen gas of elektriek, mèr 't eten mos toch klaor gemaakt wörren. Veur ons was't in die maonden goed, want als ze in het bos aon 't zaogen waoren, dan konden wij vogeltjes gaon zuken. Die hielden er daor zoveul! Toen waoren d'r heel wa meer vogeltjes als nou, want toen had'de veul meer bossen en heggen. Dè kunde oe eigen nie veurstellen.

In Uilekoten alleen al waore d'r meer als drie duuzend meter beukentuin. Iedereen in 't durp kende de Tuintjes van Uilekoten. Dè was al bekaant meer als zeshonderd meter aan een stuk. En wa daor nog aon hong, dè was heel wa. Het was dan ook geen wonder dat 'r zoveul mulders waoren. Maaikevers bedoel ik. Wij noemden ze mulders. We gingen nao schooltèèd nog wel 'ns mulders schudden. In korten tèèd kond'e gemakkelijk veertig of vijftig mulders vangen. Ge liet die dan 's anderendaags weer los.

Als ge toch mèr ergens mee bezig kunt zijn om oe eigen te vermaaken. Ge had in die'en tèèd dan ook nie dè gejaog, dus ook gene stress. De mensen lèèfdn heel makkelijk en rustig. D'r was niks dè mós.

Ojè, naor school gaon, Dè mos wel! Daor heb ik het volgende keer over. Tot dan.

Met de krant op schoot... ziek of gezond.

Els Verbiest

Door het mistige weer en de temperatuursinversie zitten we opgezaald met zeer ongezonde lucht. Piepkleine stofdeeltjes uit het vervuilende Oostblok komen met de noordoostenwind in onze kontreien terecht en de uitstoot van onze auto's doet er nog een schepje bovenop. Slecht voor de luchtwegen. Ik moet even hoesten en draai een pagina van de krant om. Mijn oog valt op de titel: "Levensverwachting op 65". Niet dat ik al in de buurt van dat getal ben, maar toch wil ik er het fijne van weten. "Langer doorwerken is nodig, de pensioenleeftijd moet omhoog want we worden steeds maar ouder en zijn gezonder dan vroeger."

Maar in werkelijkheid is dat niet zo. De levensverwachting stuit op biologische grenzen en stagneert. Volgens een Nederlandse studie leeft de 65-jarige Nederlandse man nu gemiddeld 1,4 jaar langer dan zijn leeftijdsgenoot in 1960. De Belgische man heeft nog een winst geboekt van gemiddeld 3,6 jaar. De geneeskunde helpt ons ouder te worden, maar zowel voor de Belgische als voor de Nederlandse man is 82 het voorlopige gemiddelde eindpunt. Het zwakke geslacht heeft dan gemiddeld nog vier jaar voor de boeg. Veel rek zit er volgens de onderzoekers niet meer op. Onze "ongezonde levenswijze" valt al bij al nog mee want we leven langer en gezonder dan ooit.

Ziekte en gezondheid

Door gebrekkige verzorging, povere verwarming en slechte bescherming tegen epidemieën waren onze voorouders een makkelijke prooi voor allerhande kwalen en stonden ze machteloos tegen vroege aftakeling. Uit onwetendheid en door heersende vooroordelen was voeding in het verleden nooit evenwichtig.

Receptenboeken en botanische werken hamerden op de heilzame werking van hun remedie. Dodoens publiceerde in 1557 zijn beroemde "Cruydt-Boek". Hij gaf zijn lezers duizend en één middeltjes om kleren te

beschermen tegen ongedierte, remedies tegen ettergezwollen, twintig middelen voor een goede spijsvertering, negentig methoden om vloed uit te lokken bij vrouwen,...

De mensen waren vroeger wellicht vaker ziek en zochten vaak zelf naar middeltjes om hun kwalen te verhelpen. Wij staan echter niet veel verder want bij het minste ongemak, als er een windje verkeerd zit of een hoofdpijn op komst lijkt, nemen we een pilletje. En bij de eerste symptomen van een soms ingebeelde kwaal rennen we naar een specialist. Voor we verder gaan met het verre verleden, nemen we eerst een kijkje in het nog levende geheugen van een paar dorpsgenoten.

Tegen buikpijn werd een klontje suiker met daarop enkele druppeltjes “Elixir d’ Anvers” als zeer doeltreffend beschouwd. Was er een zweer op komst, dan zouden zwarte zalf of een papje van lijzemeel of een brei van gestampte groene preibladeren het rijpingsproces versnellen. Leswater (op basis van azijn) was een wondermiddel bij kneuzingen of verstuingen. Bij verkoudheid was honing in een glas hete melk een aanrader. Beter (lekkerder) was voor de mannen ’s morgens en ’s avonds een flinke borrel; voor de vrouwen volstond een klontje met enkele druppeltjes jenever.

Naar de dokter (dokter Govaerts senior en later Govaerts junior) werd niet zo vlug gegaan. In Zondereigen fungeerden “Clara van de koster” en “Julia van Jos Dufraing” als eerste aanspreekpunten voor vele kleine ongemakken. In hun kruidenierswinkel was er onder de toog een heuse mini-apotheek te vinden. Poeders (dokter de Man), zalfjes, hoestsiroopjes, windels, pleisters, ... ze werden geleverd door een “kwakzalver” uit Beerse of besteld bij “Sus Vergif”, een apotheker uit Mol-Ginderbuiten. Zij deden dit alles in overleg met Dokter Govaerts en vroedvrouw Julia Loots. Ook “Lisa van de pastoor” (Maes) trad op als verpleegster.

Ook van heiligen verwachtten de mensen veel meer dan nu. Zo werd de heilige Rumoldus (patroonheilige van Zondereigen) aanbeden tegen koningszeer (kropzweren: een tuberculose aandoening van de halsklieren, zo genoemd omdat de koningen van Frankrijk en Engeland voorheen geacht werden het te kunnen genezen), gezwollen, kwade ogen en andere

lichamelijke kwalen. Elk gelovig Zondereigens gezin had haar fles Rumolduswater in huis. Met de kermis (eerste zondag van juli) stond achter in de kerk een zinken bad gevuld met ruim honderd liter wijwater en daar konden de gelovigen zich gratis bevoorraden.

Terug naar de geschiedenis: gezondheidsdiëten

De mens heeft altijd getracht zijn gezondheid te verbeteren met de actieve hulp van diëten. Deze voorschriften verschilden van eeuw tot eeuw en van land tot land. In de middeleeuwen verdeelde men zware en moeilijk verteerbare kost onder de armen om hen aan te sterken: knoflook, uien, gedroogde groenten, gepekeld spijzen, ... Anderen adviseerden bouillons van kauwen, uilen, eksters, ratten, ...

Artsen raadden hun patiënten soms aan om sober gekleed voettochten ter bedevaart te gaan en onderweg geregeld een plakje broodkruim te eten. De Duitsers aten bij hoge koorts ham en de Fransen een vers ei. Een grote Italiaanse humanist uit de 15de eeuw stelde een dieet op voor klerken. Zij moesten zich onthouden van alles wat zwart was om zwartgalligheid te voorkomen. In de 19de eeuw zou de puriteinse burger zich kanten tegen specerijen en tomaten; men kon er immers gek van worden.

Zowat alle auteurs uit vroegere tijden weten ons te vertellen welke planten kunnen aansporen tot het liefdesspel of het doen afnemen ervan. Aanbevolen waren: citroenkruid, saffraan, dille en mosterd. Prei, in soep verwerkt, zette mannen aan tot ontucht of maakte vrouwen vruchtbaar. Onze kruidenspecialist Dodoens scheen peper niet zinnenprikkelend te vinden, daarom werd in kloosterrecepten overvloedig peper gebruikt.

Vanwaar deze belangstelling? De 16de eeuw, de tijd van Dodoens, was een bloederige en roerige eeuw waarin de religieuze waarden in vraag werden gesteld. De jonge mensen ondervonden dagelijks dat het leven kort is en men kon er maar beter van genieten. Men was vroegtijdig oud: “ Bonjour lunettes, adieu filettes” (met het dragen van een bril valt het liefdesleven stil) was een populair gezegde in de 18de eeuw.

Vanaf het einde van de 19de eeuw ging men letten op hygiëne, op voedingswaarden en verteerbaarheid. Zo mocht eten of drinken nooit in aanraking komen met natuurlijk ijs (afkomstig uit sloten of grachten). Het zou aanleiding kunnen geven tot ziekten. Zo moesten melk en water voortaan worden gekookt, groenten gesteriliseerd en fruit gepasteuriseerd. Gebruiksaanwijzing en recepten van “Weck” kreeg men bij aankoop van de “Weck’s flessche”.

Nog even luisteren naar onze dorpsgenoten

Ruim een halve eeuw geleden dachten sommige mensen dat rotte tanden te wijten waren aan knagende wormpjes. Sooike Jansen uit Gel was de redder in nood bij deze aandoening. Hij rookte de beestjes uit. Hiervoor gebruikte hij een hete kolentang waarop hij zaadjes (van papaver?) legde. De patiënt zat aan een tafel, gebogen over een krant en met een doek over zijn hoofd. Op commando van de genezer moest de mond ver opengesperd worden en werd de warme kolentang met daarop de rokende zaadjes onder de doek gebracht tot de pijn inderdaad verdween. Door al dat gemanoeuvreren vielen er wel wat zaadjes ritselend op de krant: “Dat zijn de uitgerookte wormpjes,” beweerde Sooike. De patiënt ging, verlost van de pijn, terug naar huis.

Oudere mensen weten nog dat sommige mensen aan uitleving leden (TBC). Deze magere, bleke, koortsige, hoestende zieken werden negen dagen lang intensief met hete vochtige lappen behandeld tot de ziekte “keerde”. Merkwaardig was dat er in die tijd nogal wat vrouwen van boven de 65 jaar overleden aan een hersenbloeding. Was dit te wijten aan het vele zoutgebruik (pekkel) bij het inmaken van voedsel?

Terug naar het heden

Door de toename van chronische ziekten en toenemende uitgaven van de ziekteverzekering neemt de overheid meer initiatieven om de mensen aan te sporen en op te voeden tot een gezonde levenswijze. Ik sla weer een pagina om in mijn krant: “Parket laat stalen nemen bij Tessenderlo Chemie, onderzoek dioxinevervuiling”; “Akkoord over registraties van infecties in ziekenhuizen”; “Internationale studie: anticonceptiepil maakt niet dikker”;

“Verkiezingskoorts stijgt”. Vlug vouw ik mijn krant dicht. Het niet meer van je leven genieten om het met een paar jaar te kunnen verlengen, is niet aan mij besteed. Laat ons liever samen op zoek gaan naar een lekker (gezond?) recept.

Lieflijke kaas

Mousse van verse kaas. Letterlijk en figuurlijk een fijne, gezonde basis voor een fruitorgie.

Ingrediënten (voor 4 personen):

300 gram verse platte kaas (kwark), 100cl slagroom, 100 gram fijne witte suiker, 10cl water, een vanillestokje, twee en een half blaadje gelatine en een massa vers seizoenfruit.

Bereidingswijze:

Eerst laten we de gelatine zacht worden in lauw water. In een pannetje vloeit het water, de suiker en het vanillestokje. Breng het suikerwater roerend aan de kook tot de eerste kookbubbels opstijgen. Laat onmiddellijk deze siroop vijf minuten afkoelen. Vis het vanillestokje uit de siroop en voeg de uitgeknepen gelatine toe. Klop de slagroom stijf. Doe de verse kaas in een grote kom. De siroop vloeit erbij: meng alles goed. Vlij er vervolgens de room onder, maar doe dit met een hemelse tederheid. Verdeel de massa in individuele potjes en laat een nacht opstijven in de koelkast. Dompel voor het serveren de onderzijde van de potjes even in warm water. Ontvorm op bordjes en versier ze met de grootst mogelijke keuze van vers fruit. Deze lieflijke kaas doet u zeker alle kwaaltjes vergeten. Smakelijk!

Merkwaardigheden (46)

Antoon van Tuijl

Folkloristische aantekeningen rond Pasen

Eeuwenlang leefde onze eenvoudige, hardwerkende Brabantse en Kempische bevolking dicht bij de natuur en dicht bij hun geloof en de kerk. Kerkelijke feesten, dus ook Goede Week en Pasen gaven aanleiding tot jaarlijks terugkerende oude gebruiken en rituelen. Voor zover wij die nog kennen, kijken we er met enige weemoed en heimwee of anders met vreemde ogen naar terug. Voor ons is het verloren folklore.

Veel van die vroegere gebruiken zijn terug te voeren tot de voorjaars- en vruchtbaarheidsfeesten van onze voorouders uit de voorchristelijke periode. In Germaanse tijden vereerde men Ostara, de godin van de vruchtbaarheid. Naar haar noemen de Duitsers het Paasfeest “Östern”, terwijl de Engelsen de naam “Eastern” gebruiken. Hierin herken je haar naam. Haar beeltenis werd in het voorjaar rondgedragen door de akkertjes bij het dorp om deze vruchtbaar te maken op haar voorspraak. Speciaal gebakken koeken werden dan boven de velden verkruid.

Eieren speelden in de Germaanse voorjaarsfeesten ook een belangrijke rol. Geen wonder; een ei is hét symbool voor veelbelovend nieuw leven en past dus perfect bij het voorjaar.

Toen het christendom in onze streken wortel schoot en tot wasdom kwam, heeft de kerk zich beijverd om zoveel mogelijk van die “heidense” gebruiken te kerstenen, d.w.z. een christelijke betekenis te geven. Zo kenden wij ook het in processie door de velden trekken met de Kruisdagen. Zingend werden alle heiligen aangeropen om goede oogsten te verkrijgen.

Eieren spelen nog steeds een rol als paassymbool. “Eé ei is geen ei, twee ei is een half ei, drie ei is een heel ei en vier ei is een paasei”, zongen wij vroeger. Wie was die man toch ook weer, die met eerste en tweede paasdag minstens twintig eieren at? Cholesterol? Nooit van gehoord!

In de tijd van het rijke roomse leven van voor de oorlog, deden kinderen hun eerste communie met Pasen. Een goed gekozen moment. Voor hen begon een nieuw leven binnen de geloofsgemeenschap net als voor de verrezen Heer.

Een andere vorm van nieuw leven beginnen, was verhuizen. Dat gebeurde traditiegetrouw kort voor Pasen. Vaak hoorden daar uitgebreide rituelen bij. Heel de buurt waaruit een gezin vertrok, was behulpzaam. De verhuisstoet werd vooraf gegaan door een opgetuigde kar. Zo trok men naar de nieuwe behuizing. Onderweg werd de op gezette tijden halt gehouden om een borreltje te drinken. De nieuwe burens hadden intussen het huis versierd, verwelkomden de nieuwelingen en begeleidden hen tot bij het haardvuur. De oudste inwonerster van de buurtschap zegende haar nieuwe buurvrouw met een palmtakje en wijwater.

Meiden en knechten die van werkplaats wisselden, deden dat volgens oud gebruik op 19 maart, Sint Jozefdag. Ter kennismaking en om goede afspraken te maken, gingen ze op 1 maart eieren eten bij de nieuwe boer. Ook hun wachtte een nieuw leven, wat met het eten van eieren gesymboliseerd werd.

Vroeger stak men zich met Pasen vaak in de nieuwe kleren. Men stond er dan op zijn paasbest op! Typisch was trouwens ook de gewoonte om met Pasen – weer of geen weer - de overjas op te bergen en in pak naar de kerk te gaan. Met Pasen begon het nieuwe seizoen en daarmee uit! Dat werd nog wel eens koukleumen op zijn paasbest

Uit deze korte schets blijkt maar weer eens dat devotie, volksgeloof, folklore en praktisch nut bij onze voorouders naadloos in elkaar vloeiden. Daarvan is in onze tijd niet veel bewaard gebleven.

Rond Pasen worden wij bedolven onder eieren, kuikentjes en paashazen; echte en namaak, van suiker of chocolade. Je wordt doodgegooid met blauwe druifjes en narcisjes. Terwijl de narcis in de volksmond “paasbloem” genoemd wordt, staan ze nu direct na Kerstmis al massaal te koop.

Gaat de commercie met dit soort zaken aan de haal, dan is zinvolle symboliek ver te zoeken.

De rode bosmier

Piet van der Flaes

Vroeger trof men in de bossen op onze zandgronden veel meer mierenhopen aan als heden. Het waren vooral de mensen die zich van de mierenpoppen meester maakten. Zo is het gekomen dat we tegenwoordig deze mooie behuizingen van de mieren nog zo weinig aantreffen in onze natuur. Bosmieren hebben nu ook de status van beschermd dieren.

Wat deden die mensen dan met de mierenpoppen? Ze gebruikten die als voeder voor het opkweken van hun jonge zangvogels. In elk dorp waren er wel vogelkwekers die de omliggende bossen afstroopten, op zoek naar dit eiwitrijke voedsel. Mierenpoppen waren soms zelfs in de winkel te koop.

Laatst hebben ze een inwoner van Tilburg in Hilvarenbeek op heterdaad betrapt bij het leegroven van een mierennest. Hij is door de politierechter veroordeeld tot een fikse geldboete. Men beschouwt dit als stroperij.

Bij ons thuis in het bos had leerlooier Michielsen van de Chaamseweg eens een hoop run op een heideveldje neer laten gooien. Dit was gemalen eikenschors. Dat spul rook zuur. Sommige molenaars maalden eikenschors wanneer ze het niet druk hadden met graan malen. Het looizuur wat daaruit kwam, was bestemd voor de leerlooierijen. Dat afval werd door sommige mensen opgestookt in de plattebuiskachel. In Alphen heeft de heemkundekring zelfs haar tijdschrift naar dit gebruik "de Runstoof" genoemd.

Na een jaar kwam er leven in de runhoop achter in ons bos. Er kwamen grote witte rupsen tevoorschijn. Op een keer dacht ik: laat ik er eens een paar naar de mieren brengen. Ze lagen nog maar nauwelijks op de mierenhoop, of ze werden door honderden mieren besprongen en rijkelijk met hun zuur overgoten. Dan werden ze de hoop binnen gesleurd om ze als voedsel te gebruiken.

De mierenbehuizing bestaat uit een grote ronde hoop van dennennaalden, houtschilfers en stukjes grasspriet. Ze maken er een soort “koepeldak” van zodat er aan de binnenkant veel plaats is. Zo’n groot nest kan soms wel 100.000 inwoners bevatten. Het nest is iets hoger gelegen dan de omgeving. Zo blijft het droog. Mieren bouwen hun nest graag tegen de zonnige kant van het bos, maar liever niet in de volle hitte.

Een mierenvolk heeft een goed geregelde taakverdeling. Hun “legerkorps” bijvoorbeeld, zal alles en iedereen weggagen die niet in of bij het nest thuishoort. Andere nestbewoners moeten voedsel vergaren, het nest verzorgen, voor ventilatie zorgen, de jongen voeden en de koningin helpen.

Mieren zijn van groot nut voor onze bossen. Alle soorten parasieten worden door hen opgeruimd.

Het is hartje zomer. Er heerst onrust in en op het nest. Jonge koninginnen staan op het punt hun “bruiloftsvlucht” te beginnen. Die zal hoog in de lucht plaats vinden. Ze worden hierbij vergezeld door een hele zwerm mannetjes. Alleen de koninginnen en de mannetjes hebben vleugels. De

mannetjes bevruchten de koninginnen hoog in de lucht. Na dit feest gaat een koningin terug naar haar nest of zoekt een goede plek en begint aan de bouw van een nieuw nest. De mannetjes moeten dit avontuur met de dood bekopen. Die zijn van geen nut meer. De koningin kan nu twaalf tot vijftien jaar onafgebroken haar eitjes leggen. Ze wordt gewoon verwend met lekkere hapjes, haar toegediend door ijverige werksters.

Een vogelsoort die het op het gebroed van de mieren heeft begrepen, is de groene specht. Die kan een mierennest flink overhoop halen. In het bos eten nogal wat andere vogels ook wel eens mieren, maar ze roeien de soort niet uit. Dat dreigden de mensen wel te doen. Het werd voor de natuurliefhebber steeds moeilijker om nog ergens een mierenhoop in het vizier te krijgen. Toen besloot men eindelijk van overhand om in te grijpen en het verstoren van nesten te verbieden.

Het nest bevindt zich dikwijls in de buurt van loofbomen. Hierop bevinden zich vaak talrijke bladluizen. Die geven “melk”, een zoetige stof af. De mieren zoeken de bladluizen tot boven in de bomen op. Door strelingen met hun voelsprietten zetten ze de bladluizen aan tot extra afgifte van hun “melk”. Dat snoepen de mieren op. Ze moeten er wel veel voor doen.

Dat herinnert mij aan het spreekwoord: “Luiwaard, ga tot de mieren”. Inderdaad, dit ijverige volkje kan een goed voorbeeld zijn voor ieder die het leven te gemakkelijk neemt.

Voorjaar

En nu de tuin in. Of niet!

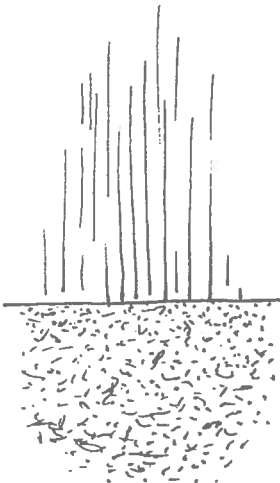
Nu de lente weer gaat kriebelen, laten wij hier twee mensen aan het woord.
De een heeft een tuin, de ander niet. Beiden blijken tevreden.

Wel een tuin

Krachtig, ingetogen, wijs
Heers ik er met hark en zeis.

Als ik arbeid in mijn gaarde
Denk ik aan het Paradijs.

Was zo maar de hele aarde.

Geen tuin

Ik heb mest noch zaad gestrooid.

In de aarde wroet ik nooit.

In een tuin zal ik niet werken.

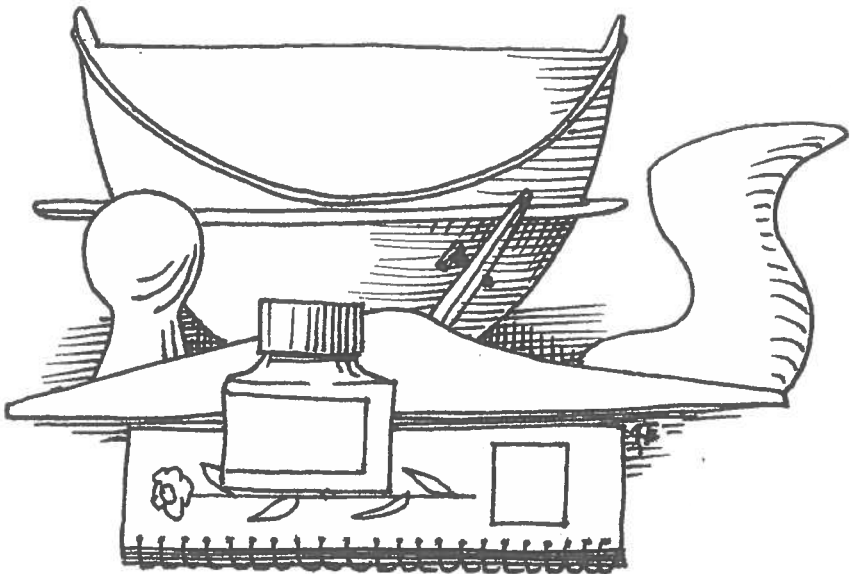
Ik heb er asfalt op gegooid

En ga buiten alle perken.

Arme Amalia (55)

Ook deze keer doet het ons plezier dat we weer een aantal schenkingen mochten bijschrijven. En dat al voor de vijftigste keer. Hier komen ze:

Een metalen “blokschaaf” met mooi gevormde houten handgrepen – een schort in de Nederlandse driekleur met de tweelandenpuzzel en het Baarlelogo, plus het opschrift “Frituur Fina” – een groot vergiet om friet te laten uitlekken – een rekje om frietpuntzakken in te plaatsen – een elektrische aardappelschraper – een frietsnijder met handbediening – een zware gietijzeren kookketel met vaste kachelring – een BB gasmasker in originele draagtas – een wapen uit WO II (door een van onze leden vakkundig onklaar gemaakt) – een zondagsmissaal voor kinderen – een kerkboekje voor de jeugd met mooie illustraties – een oude wandelgids van Natuurmonumenten – een zakgids voor het determineren van wilde planten – een inktpot – een set kaarten van de onlangs gekozen mooiste Brabantse dialectwoorden – een door vele perforaties duidelijk ongeldig gemaakt spaarbankboekje – een serie bidprentjes – een doosje met godslamppitten – een map voor het

opbergen van bv. visitekaartjes – twee oude schoolagenda's – een kistje met kaarten (stop)garens van verschillende merken – een houten breinaaldenkoker, versierd met de Nederlandse leeuw, de vlag en de jaartallen 1898-1948 (n.a.v. het gouden regeringsjubileum van Koningin Wilhelmina) – een delftsblauwe tegel (20x20 cm) met een afbeelding van St. Remigius tussen twee karabijnen en het jaartal 1992 – een knipselboek, geheel gewijd aan honderdjarigen en honderdplussers (ook Baarlenaren) – een schrift met talloze voornamen en hun herkomst – een processiemantel (een van de zes, welke vroeger door studenten van De la Salle gedragen werden als zij vaandels droegen in de Baarlese processies) – enkele dozen met boeken, ingebonden tijdschriften en knipsels.

U ziet het; het is weer zeer de moeite waard. Wij danken de schenkers en noemen daarbij hun namen: Fons Willemsen, Mevr. Fina van de voormalige en onvolprezen frietkraam, Toon Jongenelis, Dhr. Schurmans, Herman Boeren, Pastoor Prasing, Ton Janssens, Mevr. Van Oekelen, Gust Haagen en de familie Hurks.

Tot volgende keer.

Activiteitenkalender 2006

Maart 2006

- Zon 05 10.30-12.30 Open zondag en tentoonstelling 'Hedendaagse Folklore'
Zon 05 13.30-16.00 Tentoonstelling 'Hedendaagse Folklore'
Din 21 19.30 Algemene ledenvergadering in de aula van het
Kultureel Centrum
Zon 26 08.00 Vroege vogeltocht
Zon 26 5° Genealogische dag in de parochiezaal van
Ravels-Eel

April 2006

- Zon 02 10.30-12.30 Open zondag en tentoonstelling 'Hedendaagse Folklore'
Zon 02 13.30-16.00 Tentoonstelling 'Hedendaagse Folklore'
Zon 23 10.00-18.00 Erfgoeddag met als thema: 'In Kleur.' Schilderijen
van twee Baarlenaren, Petrus Christus en Marie
Slager-van Gilse. Bovendien 'Gekleurde
Zondereigense potscherven.'

Mei 2006

- Zon 07 10.30-12.30 Open zondag en tentoonstelling 'In Kleur'
Zon 07 13.30-16.00 Tentoonstelling 'In Kleur'
Zat 20 Lange wandeling in het natuureservaat de Hoge
Venen bij Eupen (B)
Zon 28 04.30 Vroege vogeltocht

Juni 2006

- Zon 04 10.30-12.30 Open zondag en tentoonstelling 'In Kleur'
Zon 04 13.30-16.00 Tentoonstelling 'In Kleur'
Zat 10 Heemreis naar Geel en Herentals. Voor de middag
bezoek aan het St. Dimphnamuseum (verpleging)
in Geel. Na de middag bezoek aan het Begijnhof
en het Franciscanessenklooster in Herentals

van w i r s k a a n t e